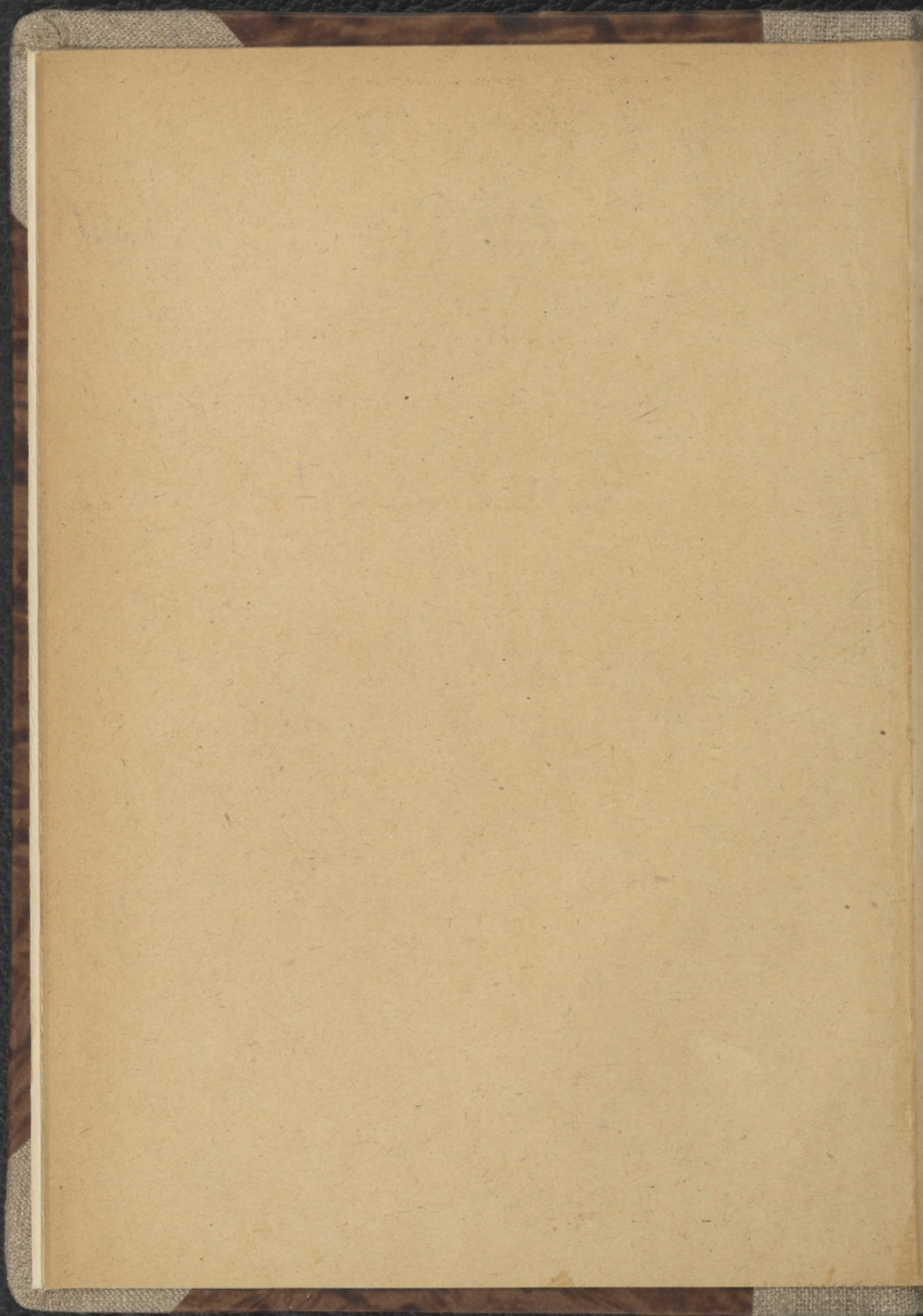

ЛГЛІБІВ
БАЙКИ

ЛЕОНІД ГЛІБІВ

БАЙКИ

ПОВНЕ ЮВІЛЕЙНЕ ВИДАННЯ
В 50-РІЧЧЯ СМЕРТИ АВТОРА
1893—1943

Реш. 1866

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО
КРАКІВ 1944 ЛЬВІВ

За редакцією Б. Даниловича

Малюнки О. Судомори

II.594.485

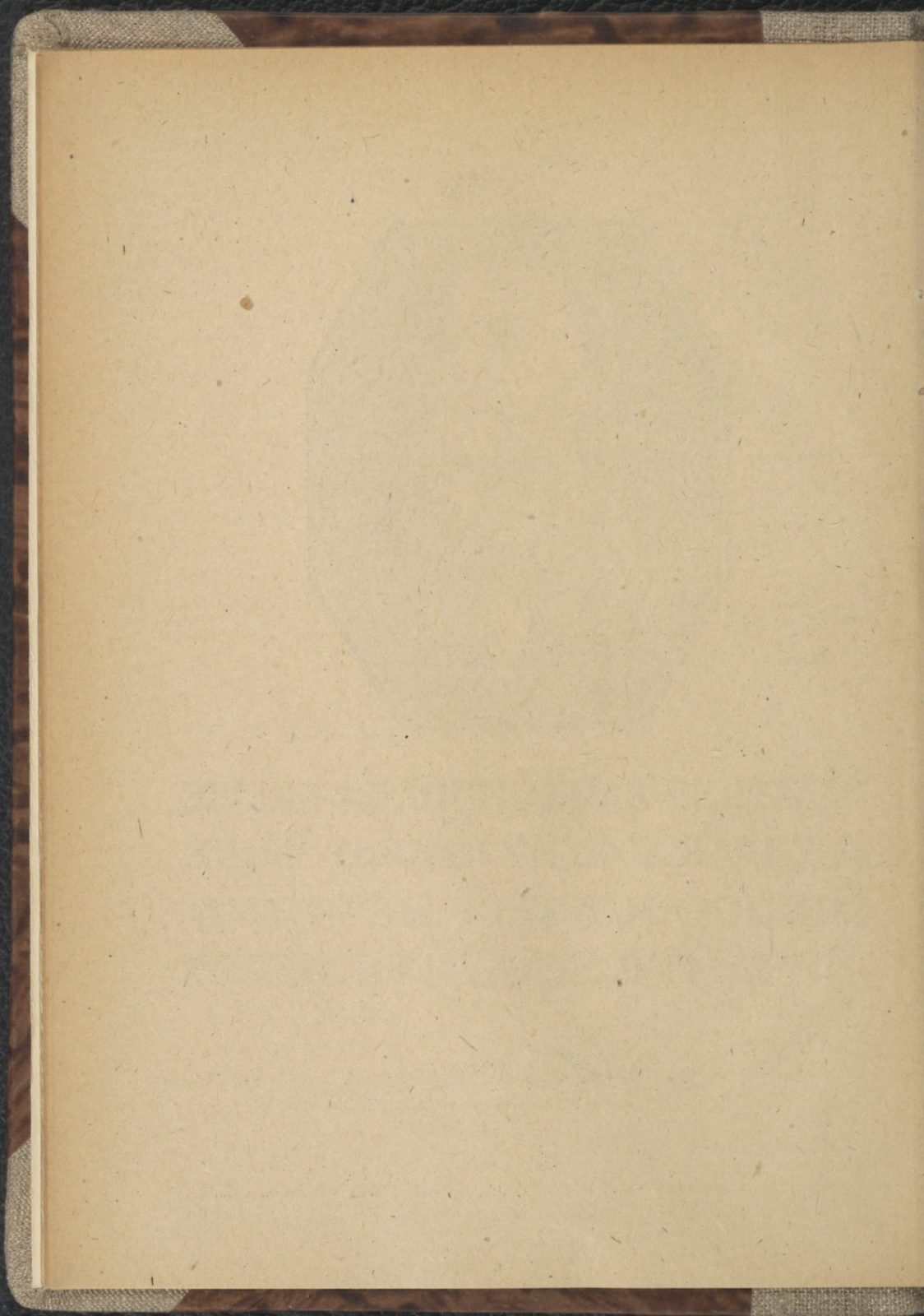
40043. — Друкарня Поспішна, Краків, Райхсштрассе 34.

1946 D 1380

ЗДАЄТЬ СЯ-БАЙКА ПРОСТО БРЕШЕ,
А СПРАВДІ-ЯСНУ ПРАВДУ ЧЕШЕ,
НІКОГО В СВІТІ НЕ МИНЕ...
ЧИТАЙТЕ, ЗГАДУЙТЕ МЕНЕ.

Л. Толстой

Леонід Глібів, найвидатніший досі український байкар і одночасно все ще найкращий та найпопулярніший дитячий письменник-поет, належить до тих нечисленних українських творців слова, що їм виймово пощастило, і пощастило йому власне як байкареві і як дитячому письменникові.

Коли не рахувати Шевченкового „Кобзаря”, то Глібів успішно змагається числом видань своїх байок з Франковим „Лисом Микитою”. Починаючи з 1863 р., коли появилися в Києві вперше Глібові байки, і кінчаючи цим нашим ювілейним виданням, ми з певністю знаємо вісімнадцять повних видань байок Глібова, не рахуючи усяких виборів, що появлялися і в Східній Україні, і в Галичині і закордоном.

Коли ж додати сюди безперервні передруки Глібових байок у шкільних читанках та й у всяких дитячих журналах, зокрема в ювілейні роки, то мусимо визнати, що Глібів один з найпопулярніших українських письменників.

Правда, ця його популярність доволі однобічна: він відомий ширшій громаді майже виключно як дитячий письменник, як славний „Дід Кенір”, що писав для дітей свої байки та й обдарував їх, головню на сторінках галицького дитячого журналу „Дзвінок”, чудовими віршовими загадками, акростихами та віршами.

Глібів же, як автор зовсім не „дитячих” байок, але байок, як взагалі літературного жанру, що в „байкових” постатях різних звірів, чи й предметів та їхніх вдач і дій змальовує не кого іншого, а людей з їхніми слабостями-сміхотворністю, хибами, а то

її злочинами і власне про них „ясну правду чеше”, — оцей Глібів куди менше відомий, а вже Глібів, як тонкий поет-лірик майже зовсім загублюється (дарма, що, нпр., його „Журба” /... Лиш молодість не вернеться, не вернеться вона”/ так і стала народною піснею, що її співають не тільки в усій Україні, але й поза нею).

Однак ніде правди діти, що найбільша сила Глібового слова таки в його байках, та тільки ж годі замикати їх виключно до кола дитячих читачів.

Ось тут і причина, чому ми, не маючи змоги в обмежених, воєнних часах дати відповідну ювілейну збірку творів Глібова, даємо тільки оце популярне, народне, але все ж повне видання його байок і через те призначене не для дітей, а для загалу.

Очевидно, не всі ці байки відповідають своєю ідеєю і світоглядом нашому часові, та тільки ж таких байок розмірно небагато. (Треба пам'ятати, що в своїх творах автор є виразником того світогляду, що був притаманний народницькій інтелігенції 60—70 рр. мин. століття).

В цілому ж у байках Глібова панівні ці правди й ідеї, що завжди ворушили й ворують шляхетні душі, зокрема ж надихані вони глибокою любов'ю України і взагалі всього рідного.

І власне велика ідейність байок Глібова, попри їх мистецьку вартість, була одною з основних спонук їхнього ювілейного видання, що його й відаємо оце в руки Читачам.

б. д.

ВОВК І ВІВЧАРІ

Раз Вовк тихесенько підкрався...
Всім відомо, куди він звик ходить
І де він лиха набирався, —
Та що ж робить,
Коли на те вже Вовк удався,
Щоб овечок давить!
І цей раз він туди ж попхався.
Тихесенько кошару обійшов;
Прислухався—не чуть, мершій на тині зоп'явся,
Зиркнув — та й охолов:
Вівчарики прехороощенько
Найкращого баранчика взяли
Та й патрають гуртом, а кунделі
Мовчать, лежать собі смирененько,
Неначе б то усім їм там,
Кудлатим гаспидським сиnam,
Позакладало... мов не знають,
Що перед ними виробляють!...
Дивився Вовк, дививсь
Здихнув — та й знов у степ поплівсь,
Та й каже: — „Де та правда ділась?...
Яка б тут шарварка зробилась,
Який би гомін підняли
І вівчарі, і кунделі,
Якби мені таке зробить схотілось!...”

На цей раз приказка здалась:
Що декому, мовляли, можна — другим зась.

К О В К І К І Т

В село із лісу Вовк забіг...
Не думайте, що в гості, братця!
Ні, в гості Вовк не забіжить;

А він прибіг, щоб денебудь сховаться:
Проклятий люд з собаками настиг...
І рад би Вовк в які ворота вскочить,
Та лишенько йому: куди не поглядить —
Усюди Вовченька недоленька морочить. —

Хоч сядь та й плач!

Ворота, як на те ж, кругом усі заперті,
А дуже Вовкові не хочеться умерти
(Бо ще він не нажився, бач!).
А гірше од людей — од видимої смерти...

Коли глядять —

На загороді Кіт сидить,

На сонечку мурликає-дрімає.

Підскочив Вовк і до Кота мовляє:

— „Котусю-братіку! Скажіть мені скоріше,
Хто із хазяїнів от тут усіх добріший?

Я хочу попрохати, щоб хто мене сховав

На цей недобрий час. За мною то женуться!...

Котусю-бачечку! Куди ж мені поткнуться?”

— „Проси мерщій Степана,

Він добрий чоловік”, — Кіт Вовкові сказав.

— „Так я у нього вкрав барана”.

— „Ну, так навідайсь до Дем'яна”.

„Е, і Дем'яна я боюсь:

Як тільки навернусь,

Він і згадає поросятко.”

— „Біжи ж, аж ген живе Трохим!”

— „Трохим? Боюсь зйтися з ним:

З весни ще злий він за ягнятко!”

— „Погано ж!... Ну, а чи не прийме Клим?”

— „Ох, братіку! Теля я в нього звів!”

— „Так, бачу, ти усім тут добре надоїв.” —

Кіт Вовкові сказав, —

„Чого ж ти, братіку, сюди і забігав?

Ні, наші козаки ще з розуму не спали,

Щоб Вовка од біди сховали!

І так таки ти сам себе вини:

Що, братіку, посіяв, те й пожни!”

ЛИСИЦЯ І ХОВРАХ

— „Куди це ти, кумасенько, біжиш?
Даєш неначе з ляку драла,” —
Гука Ховрах, — „ні на що не глядиш,
Мене б то й не пізнала!”
— „Ох, голубе!” — Лисиця застогнала, —
„Бодай би вже й не жить,
Як отаке терпість!”
„Що ж там таке? Яка причина?” —
Ховрах допитує куму.
А та йому:
— „Напасть мені! Лиха година!
Як кумові свому,
Скажу тобі усе по дружбі:
Оце я, бач, була на службі...
Наставили мене суддею до курей,
Я їх кохала, як дітей,
Всьому порядок подавала;
І не доїм, і не досплю,
Усе, було, труджусь, роблю —
Аж з тіла спала.
Всі добрість бачили мою,
Бо всі жили мов у раю.
Ні з кого по цей день не брала я й пір'їнки.
А що ж за те кумі твоїй?
З очей прогнали!... Боже мій!
За що, про що і за які вчинки?
От, справді, світ тепер який
Бридкий!...
А все це лихо брехні діють,
Як здумаю — печінки тліють!

На мене хтось то набрехав
(Бодай би той добра не знав!),
Що я хабарики лупила...
А щоб я, куме, хліб так їла,
Коли хоч шаг з кого взяла,
Коли хоч раз душею покривила!
Скажи, чи я ж коли така була,
Щоб ції капості робила?"
— „А що ж, кумасенько моя," —
Ховрах мовляє так Лисиці, —
„Був гріх, — частенько бачив я
У тебе пір'ячко на пиці..."

Бува, у службі чоловік
Все стоїне, каже: жити важко!
Неначе доживає вік
Або останній руб насправжки.
І віру ймеш йому під час,
Бо знаєш, або й чув не раз,
Що жінку він узяв без віна,
І сам, сердега, сиротина.
А потім бачиш: той бідняк —
Хто його зна, коли і як —
Землі накупить, хазяйнує;
А далі так собі панує,
Що на!... У суд не йти брехать,
А як утерп'ять, не сказать,
Як той Ховрах мовляв Лисиці.
Що видно пір'ячко на пиці?...

ВОВК І ЛИСИЦЯ

Лисиця десь м'яся дістала.
Тихесенько прибїгла під стїжок —
Ум'яла більшенький шматок.
А менший у сїнце сховала
На другий раз, бо нужду знала;
Сама ж спочити прилягла...
Воно годиться, попоївши :
Не молода таки й була —
Натомиться, всю ніч ходивши...
Аж ось — у гості Вовк біжить.
„От, — дума, — і лягла спочить!”
— „Добридень, кумо!” — Вовк гукає, —
„Той спить, хто щастя має!
От, кумо, лишенько мені
У цій поганій стороні:
Никав всю ніч, аж утомився —
Та й що ж! Ніде не поживився!
Чи до кошари підберусь —
Боюсь!...
Вівчар не спить, в сопілку грає...
Таке то кум твій щастя має.
А їсти, кумо, — аж-аж-аж!
Цілісіньку б із'їв корову!”
Кума ж,
На цюю жалібную мову,
Так каже кумові свому:
— „Сердечний куме! Ну й чому
Ти не прибїг до мене вранці?
Оттут не козаки живуть — поганці!

Мабуть, їм ніколи й заснуть:
Усе так шильно стережуть,
Що треба гаспидського митця,
Щоб одурить та поживиться!...
Поїж сінця..."

А Вовчик не про сіно дума;
Коли б йому шматок м'яця!
— „Ні”, — каже він, — „спасибі, кумо!”
Та й з тим голодний лицар мій
Пішов додому сам не свій.

Оце ж то тее: на, небоже,
Те, що мені не гоже.

Лисиця й осел

— „Відкіль бредеш ти, голово лиха?”

Лисиця так мовля Ослові.

— „Дививси, як там Лев здиha,
Аж ген у тій діброві!

Піди, пань-матко, подивись;

Ти ж зналася із ним колись...

І!.. Що тепер із ним зробилось!

Де в біса й сила тая ділася!

А то, було, як гуконе —

Не втямиш з ляку, де б сховався —

Таке було те пугало страшне!

Мабуть його ввесь світ боявся...

Тепер лежить, неначе пень,

І ніч, і день.

Ніхто його вже не боїться,

Усяк безпечно йде дивиться;

Хто схоче — добре ускубне

За вражий чуб його зубами,

А хто під боки стусоне —

Чи дрюком, чи рогами.”

— „А ти, запевне, не посмів?” —

Йому підсміює Лисиця.

— „Оце таки! Чого ж дивиться?

І я його раз захмилів, —

Нехай і наших знає!”

А й в людях такечки буває, —

Чи то вже світ тепер такий:

Поки ти чим кому страшний,

Усяк тебе і поважає;

А тільки якнебудь спіткнувсь, —

Дивись:

Хто й поважав, той лає.

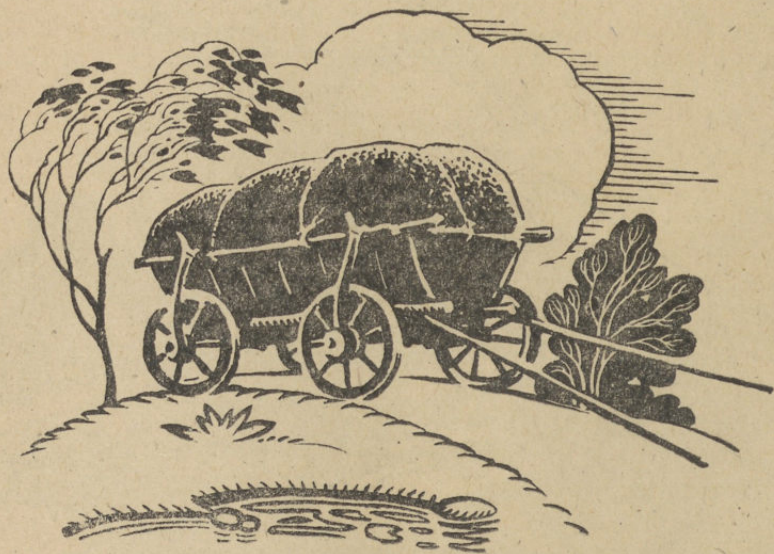

БІДЬ, ШУКА І РАК

У товаристві лад — усяк тому радіє.
Дурне безладдя лихо діє,
І діло, як на гріх,
Не діло, тільки сміх.

Колись то Лебідь, Рак та Щука
Приставить хуру узялись.
От троє разом запряглись,
Смикнули — кат-ма ходу...
Що за морока? Що робить?
А й невелика, бачся, штука, —
Так Лебідь рветься підлетить,
Рак упирається, а Щука тягне в воду.
Хто винен з них, хто ні — судить не нам,
Та тільки хура й досі там.

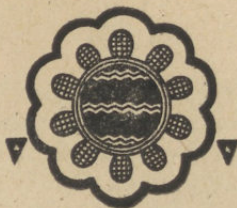

ЧИЖ ТА ГОЛУБ

Весною Чижик молоденький,
Такий співучий, проворненький,
В садочку все собі скавав,
Та якось у сильце й попав;
Сердега в клітці рветься, б'ється...
А Голуб бачить та й сміється:
— „А що? Попавсь — от тобі й на!
Вже, певно, голова дурна...
Не бійсь, мене б не піддурили,
Хоч як би не хитрили,
Бо я не Чижик! Ні... оце!”
Аж гульк — і сам піймався в сильце...

Ото на себе не надійся,
Чужому лихові не смійся!

ЖАБА І ВІЛ

Раз Жаба вилізла на берег подивиться
Та й трошечки на сонечку погріться.

Побачила Вола

Та й каже подрузі тихенько

(Вигадлива була!):

— „Який здоровий, моя ненько!

Ну що, сестрице, як надмусь,

То й я така зроблюсь?

От будуть жаби дивуваться!“

— „І, де вже, сестро, нам рівняться!“ —

Казать їй друга почала.

А та не слуха... дметься... дметься...

— „Що, сестро, як тобі здається,

Побільшала хоч трохи я?“

— „Та ні, голубонько моя!“

— „Ну, а теперечки? Дивися!“

— „Та годі, сестро, схаменися!“

Не слуха Жаба, дметься гірш,

Все думає, що стане більш.

Та й що, дурна, собі зробила?

З натуги луснула — та й одубіла.

Такі і в світі жаби є,

Прощайте, ніде правди діти:

А по мені — найлучше жити,

Як милосердний Бог дає.

М

УЖИК ТА ЛИСИЦЯ

Колись то Мужика Лисиця попитала:

— „Скажи, будь ласка, куме мій,
За що це честь така ось шкапі цій?

Про це вже я давно спитать тебе бажала:

Коли не подивись —

Вона з тобою скрізь:

Чи у дорозі, чи на полі;

І їсти, й пити їй доволі...

А як признаться, то вона

Скотина предурна!”

— „Але!” — їй каже кум, — „не в розумі тут сила!

То все бридня.. Тут думка не така:

Нам треба тільки, щоб возила

Та слухалася батіжка”.

РОХОЖІ ТА СОБАКИ

Через левади та городи
Два кума йшло з весілля до господи.
Бредуть, балакають про щось...

Аж ось,
Де не взялась собака вбіса —
Чи з-під воріт, чи із-за ліси —
Присікалася, аж вищить...
Коли поглянуть — ще біжить,
Мабуть, з десяток, чи й не більше...
Та як напали — батю мій!
Одна гаразд, друга ще гірше.
Кіндрат маха ціпком мерщій.

— „Ось не займай лишень, Кіндрате”,

Тут обіззавсь до нього Клим: —

— „Я їх натуру знаю, брате:

Відчепляться... ось ну, ходім!

Та не махай і не дивися!...”

От вони йдуть собі та йдуть.

Собаки й справді унялися,

А далі стало вже й не чуть.

Отак зависливі люди

(Вони є всюди!):

Як що завидно їм — куди!

Брехати, мов собаки, стануть...

А ти собі іди та йди:

Набрешуть та й перестануть.

Миша і Пацюк

— „Добривечір, сусіде мій!
Чи всі ви та здорові?...” —
Гукнула Миша Пацюкові.
— „Та ще!” — Пацюк мовляє їй.
— „А я це”, — каже, — „прилинула,
Щоб розказать тобі, що чула,
Щоб ти радів, як я, та знав;
Лев, кажуть би, Кота піймав...”
— „Якого?”
— „Катюгу нашого рудого,
Що нам просвітку не давав...”
— „Гай-гай! — Пацюк мовля, — „раденька,
Як кажуть, що дурненька!
Що з того, що піймав?...
Як дійдеться у них до чого —
Не бачить Лева нам живого!
Бо знаєш, що за звір той Кіт!”

Отак, як хто кого боїться,
То й думає, що на того весь світ
Так буде, як і він, дивиться.

ЛОПЧИК І ГАДЮКА

Хлоп'я в садку собі гуляло
Та й забажало
На іграшки Ужа піймать.
(Воно гніздо його знало —
Так як утерпів, щоб не взят?).
Побігло, засадило руку
Та й витягло — Гадюку...
Злякався Хлопчик, аж поблід;
Стоїть, як стовп, і не тікає.
Гадюка дивиться і так йому мовляє:
— „Бач, дурнику! Робити так не слід...
Ти знаєш, що за це буває?
Узять би, добре укусять...
Та хай вже цей раз Бог простить,
А вдруге — лишко буде, чуєш?
Гляди ж — шануйся, стережись.
Робити так не вчись
Та роздивляйся, з ким шуткуєш!”

ДВІ БОЧКИ

Дві Бочки їхало колись селом.
Одна з горілкою, повненька,
Друга — порожня, теж слідком.
Та, що з горілкою — тихенько,
Повагом йде собі та йде;

Порожня ж так собі пустує,
Та так брика, та так басує,
Що аж на все село гуде.
Хто йде — із ляку швидшї звертає,
Та ще й налає:
— „Який це враг її приніс?
Нехай їй біс!”

Хто про свої діла стрекоче,
Кому й не слід, коли захоче,
Тому усяк мерщїй зверта,
Бо він такий, як Бочка та:
Усіх од себе проганяє.
Зате розумний чоловік
Живе тихесенько весь вік,
Не торохтить і не гукає —
Та й місце має.

ВОВК ТА МИШЕНЯ

На полі Вовк Овечку взяв,
Потяг сердешную в діброву —
Не на розмову,
А щоб із'їсти: він бажав
М'яся свіженького давненько.
От взяв Овечку, обідрав,
Як знав,
Та й заходився хорошенько
М'ясе під дубом уминать, —
Аж на зубах кістки хрущать.
Їв Вовчик, їв — аж утомився,
Гараздненько удовольнився,
А все таки всього не з'їв;
— „Нехай вже”, — каже, — „другим разом”.
М'ясе травицею прикрив,
А сам спочинуть ліг тимчасом.
Неначе пан який — лежить...
А Мишенятко під вербою
Почуло, що м'ясе пахтить,
Та й крадеться поміж травою
(Яке мале, а вже хитрить!)...
От помалесеньку підкралось,
Взяло м'яся та у дупло й сховалось.
Угледів Вовк, дарма, що спав,
І на весь гай гукать зачав:
— „Ой, ненечко! Рятуйте! Поможіте!
Ловіте злодія, держіте!
Добро моє покрав!”

Я в одному селі по ярмарку гуляв
Та й бачив диво:
Якийсь там становий хвинтив спесиво
Біля чумацьких хур.
Чого він там никав — усі на вус мотали...
От якось у нього тарані в'язку вкрали,
А він гукає: „Пробі! Калавур!“

ЗОЗУЛЯ І ПІВЕНЬ

— „Як ти співаєш, Півне, веселенько...“

— „А ти, Зозуленько, ти, зіронько моя,
Виводиш гарно так і жалібненько,
Що іноді аж плачу я...
Як тільки що почнеш співати,
Не хочеться й пшениченьки клювати, —
Біжиш в садок мерщій...“

— „Тебе я слухала б до віку, куме мій,
Аби б хотів співати...“

— „А ти, голубонько, ти, кралечко моя,
Поки співаєш на калині,
То й весело мені і забуваю я
Свою недоленьку, життя своє погане
Та безталанне...
А тільки замовчиш,
Або куди летиш, —

Заниє серденько, неначе на чужині...
І їстоньки — не їм, і питоньки — не п'ю,
Та виглядаю все Зозуленьку мою.
Як гляну на тебе — така ти невеличка,
Моя перепеличко,
А голосочок то який!
Тонесенький, милесенький такий...
Куди той соловей годиться?“

— „Спасибі, братіку, за добреє слівце.
Як не кохать тебе за це?“

І ти виспівуєш, неначе та жар-птиця;
І далєбі, що так, — пошлюся я на всіх“.

Де взявся Горобець, послухав трохи їх
Та й каже: — „Годі вам брехати
Та одно другого знічев'я вихваляти!”
Пурхнув — та й був такий.

За що ж, — хтонебудь попитає, —
Зозуля Півня вихваляє?
За те, що Півень годить їй
Та потакати добре вміє:
Рука, як кажуть, руку миє.

Лев та Миша

Старенька Миша горювала:
Їй ніде, бідній, було жить,
Голівоньки на старість прихилить;
Сама собі по світові блукала...
Діток нема: були колись —
Теперечки по світу розбрелись;
Одним-одна зосталась мати.
Пішла вона звичайненько прохати,
Щоб Лев в дуплі дозволив їй,
Самотній та старій,
Хазяйство завести маленьке
Біля їх милости близенько.
— „Хоч сила всім страшна твоя,
Хоч пан ти“ — каже, — „між панами,
Та хто зна, що ще буде з нами:
В пригоді, може, стану й я...“
— „Хто? Ти?“ — Лев заревів — „Така погана?
Мене, такого пана,
Сюди задурювать прийшла?...
Пішла!
Бач, теревені розпустила!
Тікай, поки ще ціла!“
Злякалась Миша та притьмом,
Поміж травою, лопушком,
З переполоху почухрала —
Туди-сюди — й з очей пропала.
Раз Лев пішов поживи розглядать
Та у тенета і піймався.

Рванув він раз — тенета не тріщать;
Удруге, втретє — ні... Вже як не силкувався,
Як не ревів,
Як не вертів,

А все таки не вивертівсь — zostався.

Прибігли люди, узяли,
Зв'язали бідного та й повезли
По ярмарках в залізній клітці
На диво світові всьому
(Видно, були німецькі митці!).
Прийшлося гірко бідному йому...

Згадав про Мишу, що вона казала,
Та й дума, плачучи: — „Якби вона була,
Загинути б мені, дурному, не дала:

Тенета б всі попрогризала...

І я б гуляв оце в зеленому гаю,

Мов у раю...”

А сам, сердешний, сліззоньки ковтає:

Є каяття, та вороття немає.

Скажу я, люди добрі, й вам
(До казки приказка годиться,
Хоч і панам):

Не плюй в колодязь: пригодиться
Води напиться.

ПІВАКИ

Сусід до себе кликав кума:
— „Приходь лиш, брате, на часок:
По чарці вип'ємо, сальця з'ємо шматок“.

А справді — так не те він дума:
То кумові сказав він тільки так;
Хотілося ж, щоб похвалиться —
Яких він назбирав Співак.

От кум прийшов, посіли, як годиться:
По одній випили, по другій налили...

Тут парубки як утяли!

Роззявили роти — гукають...

Хто вгору дме, а хто пищить...

Аж головою кум вертить:

— „Чорт батька знає, як співають!

Аж вуха, далєбі, болять!“

Став він хазяїну казати.

— „Та може й так...“ хазяїн став мовляти,—

„Є трохи хвалшу, що й казати...

Так он що — все народ такий,

Як кажуть, золотий!

То сількісь, що не так співають,

Зате горілки не вживають!“

А по мені — вже лучше пий,
Та діло розумій.

Лекта в овк

Лев уминав за сніданням ягня.
Побіля нього в'їдливе щеня
Вертиться та й вертиться, —
Все моститься, щоб поживиться.
От, якось то й одважилось вхопить
Шматок м'яся, щоб не кортіло.
Лев бачить, що воно зробило,
Та змилосердився — мовчить,
Бо у щеняти

Якого розуму питати?...

Побачив Вовк (він недалечко був)
Та й дума: — „Лев, мабуть, дурненький,
Або ж на старість силу збув,
Що став такий плохенький;
Коли щеня не задавив —
Мене не займе й поготів!“

От квапить лапу до м'ясива...
Як скочив Лев — аж диба стала грива...
На Вовка бідного насів —

Давив його, крутив...
Та й каже: — „Це тобі за теє,
Щоб не дививсь ти на щеня,
Бо не щодня бува бридня;
Воно дурне ще, молодеє,
А ти вже, Вовче, не щеня!“

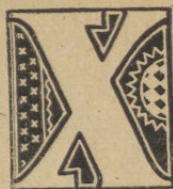

ГОСЖЕНЕЦЬ

За тридев'ять земель, у тридесятим царстві
Та в іншому господарстві,
Якийсь то хвабрий молодець
(Чи дворянин він, чи купець —
Про те вже не скажу вам, братця,
Щоб іноді не пробрехаться...) —
Та що утяв!...
Послухайте! Узяв,
Покинув жінку та й поплівся,
Хто його зна — куди й чого...
От, потім чують про нього,
Що десь він аж з двома жінками оженився, —
Такий пройдисвіт був!
От, якось цар про це почув
Та зараз же бумагу й посилає,
Щоб беззаконника *такого то* схопить,
Приставити у суд — і там його судить;
А всім судейським натякає,
Щоб ділом не вертить
(Видно, цей гріх у них буває!),
А так йому, поганцю, присудить,
Щоб більше вже ніхто не важивсь так робити,
Коли на світі хоче жити.
— „А якщо зробите не так —
Повішаю усіх, неначе тих собак”.
Не знає бідний суд, де диться,
Усіх циганський піт пройма,
А ділові ладу нема:
Як не присудять — не годиться:
Бо вже доводилось судить —
Так капошний народ не дуже щось боїться...

Ну, що його робить?..
Возилися, возилися,
Та якось і вмурилися
Прояву осудить.
Зібралися пани, поприбігали люди
Дивитися — що буде,
А суд гуртом рішив:
„Щоб беззаконника провчити, —
Оприділити,
Щоб він з трьома жінками жив”.
Дивується народ та й дума: — „От удрали!
Теперечки ж усі пропали:
Повішають дурних!”
Аж ні! Поперед всіх
Повісився пройдисвіт на осиці
(Видно, жінки були завзяті птиці!).
Та й що ж ви думаєте? — Казус цей
Так налякав усіх людей,
Що більше вже ніхто із глузду не скрутився.
І досі не чуто, щоб хто з трьома жінками
В тім царстві оженився.

ХАЗЯЇН ТА ШКАПА

Хазяїн сів овесець;
Була у цього нивка невелика.
От, бачить Шкапа та й базіка:
— „І на який це він кінець
Овес у полі розсипає?
Мабуть, і сам гаразд не знає...
А я чувала, та й не раз,
Як про людей гукають всюди,
Що люди розумніші нас...
Кий чортів батько — брешуть люди!
Який тут розум — землю рить
Та розкидать пашню без діла?
Неначе нікуди подіть...
Стрижчаті б дав, та й я б поїла;
А хоч індікам, хоч качкам, —
Усе б було видніше нам,
Що робить він хоч трохи гарно
І що пашні не тратить марно...
Або нехай би й заховав —
Сказали б, що скупенький став...
А то що робить — все дурниця,
Вже аж не хочеться дивиться!”
Минуло літо; після жнив
Овес хазяїн змолотив
І Шкапу ту, що вередує,
Він і шанує, і годує.

Так інший здуру неборак
Над божим ділом вередує:
„І це не так, і те не так,
Чого це сонце дуже гріє,
Або не відтіль вітер віє...”
Голівонька його дурна
Того й не зна,
Що Бог нас лучше розуміє.

О ХРІМОВА СВИТА

Була в Охріма сіра Свита,
Так хороше пошита:
Іззаду вусики з червоного сукна,
На комірі мережечка така, що на, —
Хоч голові носити!
Дурний Охрім, не вмів її глядіти,
Таскав, коли й не слід таскати.
Раз став він Свиту надягати, —
Аж дивиться — рукава вже продрались.
От мій Охрім, щоб люди не сміялись,
Налагодивсь латати.
А де ж суконця взяти?
Охрїмові не вдивовижу!
— „Ми знайдемо!” — він каже сам собі, —
„Рукава трохи обчиріжу
Та й поможу журбі”.
Зробив
І Свиту знов надів.
І хороше йому здається,
Хоч руки й голі до локіт.
Так он біда: куди він не поткнеться —
Усяк од реготу береться за живіт.
Розсердився Охрім, що з нього так глузують...
— „Тривайте ж”, — каже, — „коли так,
Зроблю ж я осьде як...
Нехай, дурні, собі пустують:
У них, видно, жуки у голові...
А ми втнемо рукавця і нові,
Хіба мудрація велика!”
Охрім догадливий був парубіка!

Прехорошенько взяв,
Підрізав поли він чимало, —
Якраз, щоб на рукава стало, —
Покраїв та попршивав —
І знов рукава, як рукава.
І ходить мій Охрім, неначе та проява,
Та й думає: — „Ось я то молодець,
Удався хоч куди хлопчина!“
Дурний, дурний: а на ньому Свитина,
Неначе той французький каптанець!

От так і з тим буває,
Хто чорт-зна де добро своє діває, —
А там як кинеться — вертить і так, і сяк,
Неначе горобець у клітці..
Дивись, згода — гуляє неборак
В Охримовій куценькій Свитці.

К ОЗК ША ЯГНЯ

На світі вже давно ведеться,
Що нижчий перед вищим гнеться,
А більший меншого тусає та ще й б'є —
За тим, що сила є...
Примір не довго б показати, —
Та — дур йому! Нашо чіпать?...
А щоб кінці якнебудь поховать,
Я хочу байку розказати.
Улітку, саме серед дня,
Пустуючи, дурне Ягня

Само забилося до річки —
Нашитися водички.
От, чи пило, чи ні — глядить:
Аж суне Вовк — такий страшенний
Та здоровенний!
Та так прямисінько й біжить
До бідного Ягняти.
Ягнятї нікуди тікати;
Стоїть, сердечне, та дрижить...
А Вовк, неначе комісар, кричить
(Він, щоб присікаться, знайшов причину):
— Нащо це ти, собачий сину,
Тут каламутиш берет мій
Та квапиш ніс поганий свій
У чистую оцюю воду?
Та я тобі за цюю шкоду —
Ти знаєш — що зроблю?...
Як муху задавлю!”
— „Ні, паночку”, — Ягня йому мовляє, —
„Водиці я не сколотив,
Бо ще й не пив;
А хоч би й пив, то шкоди в тім немає;
Бо я стою зовсім не там,
Де треба пити вам,
Та ще й вода од вас сюди збігає..”
— „Так себто я брешу? — тут Вовк йому
гукнув, —
„Чи бач! Ще і базікать стало...
Такого, ще поганця не бувало!...
Здається, ти й позаторік тут був
Та капості мені робив?... Тривай же!
Ти думаєш, що я забув?”
— „Помилуйте!” — йому Ягнятко каже, —
„На світі я ще й году не прожив”.
— „Так брат твій був”. — „Нема братів”.
— „Так, може, батько,
Коли не дядько...
Або ж хтонебудь з ваших був...
Хіба не знаю я, не чув,
Що ви усі мене б із’їли,
Якби вловили?”

Собаки й вівчарі твої,
Усі ви — вороги мої:
Од вас мені життя немає...
Ще мало я терпів?"
— „Так чим же я вам досадив?" —
Ягнятко, плачучи, питає.
— „Цить, капосне! Либонь не знає...
Ще й огризається, щеня!
Що ти за птиця?! Ти — Ягня!
Як сміло ти мене питати?
Вовк, може, їсти захотів!..
Не вам про тєє, дурням, знати!"
І — Вовк Ягнятко задавив...
Нащо йому про тєє знати,
Що, може, плаче бідна мати
Та побивається, як рибонька об лід:
Він вовк, він пан... йому не слід...

БА КУМА

- „Здоров, Василю, пане-брате!”
— „Здоров, кумасю мій, Кіндрате!”
— „Чи ти ще там здоров та жив?”
— „Ох, братіку!” — Василь завив, —

„Мого ти лишенька не знаєш,
Що так питаєш!

Бог покарав мене: я погорів;
Уся худібонька пропала,
Неначе язиком корова ізлизала...”

- „Оце пак лихо! Глянь... Коли ж воно і як?”
— „А так!

Неділь вже, мабуть, з вісім буде —
Святками до мене зібрались добрі люди.

На беседі, вже звісно, пошились...

От, як усі вже розійшлись,

Пішов я з каганцем до коней у повітку

Бодай би й не ходить...!

Я, бачся, каганець усе ховав під свитку,

Та якось теє... зирк — горить!

І, батечку! Як обхопило —

Усе до цурочки згоріло:

Сам трохи-трохи не пропав...

Та це й тужу вже восьмью неділю...

Бодай би я був не дждав...

Ти ж, куме, як?” — „Ох, не питай, Василю!

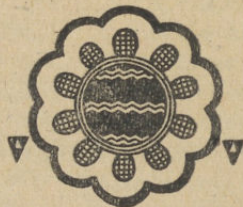
І я чимсь Бога прогнівив...

Колись я, братіку, правесенько ходив, —

Теперечки, дивись, до чого вже дожився!

Зовсім калікою зробився!...

До мене на святках наїхало гостей:
Дядьки, брати та дехто із людей...
Як милим гостям не радіти?
Уся кумпанія гарненько підпила...
Поліз у погріб я дулівқи ще вточити
(Дулівочка первак — така смачна була!)...
Щоб іноді з вогнем біди не наробити,
Поліз я поночі, хоча й п'янений був...
Що ж, пане-брате! Біс мене як пхнув —
Я й покотивсь... Ще як не вбивсь — не знаю.
Теперечки хоч плач — не плач,
От так, як бач,
На дерев'янці шкандибаю.”
— „Дурні!” — озвався до них Трохим, —
„Жалкуйте на себе, бо що за диво в тім,
Що в Василя все погоріло,
А в тебе ногу ізломило!
Погано п'яному і поночі й з вогнем.”
— „Так що ж його робити?
Не все ж ходить і з ліхтарем!...”
— „О, бити б вас обох та бити!
Горілочки не треба вельми пити.”

КАМІНЬ ТА ЧЕРВЯК

— „Дивись ти, як хвинтить зачав!
Неначе й справді пишна птиця!” —
Так Камінь, лежачи в пшениці,
На дощик верещав.
— „А глянь, іще й радіють люди;
Запевно всі вони дурні, —
Аж чудно, далєбі, мені!
Ну, що їм від того прибуде,
Як дощ поналива води?
Хоч опісля вже й не ходи.
І росяно, і кально, скрізь калюжі, —
Погано та ще й дуже.
Та що вже будемо робить:
Самому всіх не перевчить!
Я тутечки лежу відколи —
Звичайно, мов мене й нема;
Де не покинуть — все дарма,
А й слова доброго не чув собі ніколи, —
Бодай їм дихать так!”
— „Мовчи лиш, дурню, не базікай”, —
Тут став казати йому Черв'як —
„Цей дощик — радість всім велика.
Земля посхла була — от він її змочив;
Травицю трохи підживив:
Пашня зовсім була пов'яла,
Мов тая в'яла риба стала, —
Він їй голівоньку підняв,
А добрим людям щастя дав...
А з тебе що? Лежиш, ледащо!
Такії лежні людям нащо?...
Лежи ж, коли лежати звик,
Та не базікай, дурню, дуже”.

Буває, інший чоловік
Все прийдеться, що довго служе;
А що в ньому?
Те, що й у Камені тому.

СИНИЦЯ

Синиця славу розпустила,
Що хоче море запалить,
Що море, буцїм то, згорить, —
Така, бач, є у неї сила.
За вітром слава полетїла
По всїх усюдах і кутках,
По байраках і по садках,
Далеко — аж за синє море...
Усім, хто був на морі, горе!
Ану — до берега тїкать,
Мерщїй добро своє ховать
Од проклятуцїї Синицї.
Як навлїталось тїї птицї,
Як назбиралось звїрей,
Людей —

Дивитися на чудасїю!...
А пересудливі жїнки
Побрали ще й ложки,
Бо мали ту надїю,
Як море стане закипать,
Щоб юшки добре посьорбать,
Якої зроду не сьорбали.
(Вони вже, бачте, позвикали
Скрїзь по обїдах куштувать).
От, ждуть вони, стоять,
Усі баньки повитрїщали.
— „От-от уже почне кипїть”, —
Хтонебудь нищечком мовляє, —
„Ось цїтьте, зараз запалає...”
А море все собї гуляє,
І не кипить, і не горить.
Так що ж Синиця? — Та мовчить!

І запалить — не запалила,
А тільки слави наробила
Та з сорому й сховалася кудись.
За цюю капосну дурницю
Поаяли Синицю
Та й розійшлись.

Яка ж в цій байці, братця, сила?
А та: ніколи не хвались,
Поки гаразд не зробиш діла.

Усяк до чоґонебудь вдався.
Той робить те, другий — друге;
Всяк свого б берега й держався...
Еге!

Коли б то так всяк шанувався!
Так є ж такі дурні,
Що іноді за те беруться,
До того пнуться,
Чого й не тямлять. По мені —
Роби вже лучше те, що вмієш,
То й бачитиме всяк,
Що ти щонебудь розумієш.

Один ще змалку вдатний Шпак
У Щиглика співать навчився.
Канальський Шпак так умудрився,
Що як почне співать —
Диковина й сказать!
Мов справді Щиглик то співає.
От, слухає Шпака усяк,
Дивується та вихваляє,
Шпаком розумним величає.
Радіє, аж плигає Шпак!
Чого б йому іще й хотіти?
Кохаться б, дурневі, та жити:
Таке життя другому б рай, —
Шануйсь та людям потурай,
Виспівуй на всі боки!..
Так онцо (я сказать забуду) —
Шпачок зависливенький був.
Почув він (мабуть, од Сороки),

Що Соловейка хвалить всяк.
Шпакові це завидно стало,
Надувся бісів Шпак.
— „Коли ж моїх пісень вам мало”, —
Він сам собі мовляє так, —
„Тривайте, й я так заспіваю!
Ще може й краще... Я вже знаю!
На бісового батька й Шпак!..”
Зачав мій Шпак пісні виводить, —
Так ні — зовсім не те виходить:
Хоч вельми-дуже запищить,
Хоч не до прикладу хавчить,
Або нявчить, мов по-котячи
Або мекече по-ягнячи.
Співав мій Шпак, співав,
Аж покіль всіх порозганяв, —
Ніхто і слухати не хоче,
Тікає геть та ще й бурмоче:
— „Дурний, не знає чого схотів!
Хоч би сміху вже не робив:
Співав би гарно по-щиглячи,
Нїж чорт-зна як по-солов'ячи.”

ВИНЯ

Свиня у панський двір залізла;
Посновигала там
По всім куткам,
На смітнику кісток погризла,
Полежала в багні,
Як слід Свині,
В гної куйовдилася пикою своєю...
Та із гостей ізнов прийшла
Така ж, як і була —
Свиня свинею.

От, став свинар її питать:
— „Що, Свинко, бачила ти в пана?
Чи хороше там гостювать?
Яка була тобі там шана?..
Я чув колись, що у панів,
Мов у царів,

Срібло та золото скрізь сле,
Що буцім би пани так хороше живуть
Та солодко їдять і п'ють”.

— „Та де там воно є!” — Свиня йому
мовляє, —

„Брехня! Не слухай! Я ж була,
І їла, і пила,
Всі заходеньки обходила,
І смітники,
І суточки,

А доброго нічого там не вздріла,
То тільки вигадки дурні!”

Не хочу я нікого прирівняти,
Звиняйте, до Свині...
Ні, далєбі, що ні!
Я тільки хочу щось спитати:
Траплялось на віку мені
Такеє бачити ледащо, —
Подивишся — не годне ані на що;
А як почне тебе судить,
То так оббреше, обчернить,
Та рознесе таку погану славу,
Що соромно й сказать...
Так я це й хочу вас, панове, попитать:
Еге, не гріх таку прояву
Свиною величать?

ВІВЧАР

Був на селі Вівчар Тарас;
Він панових овечок пас.
Став мій Тарас чогось журитись:
Сидить, голівоньку схилив,
А панові боїться похвалитись,
Щоб пан не бив.
— „Чого ти, брате, світом нудиш?“ —
Питаються його.
— „Ох, братці! Лишенька мого
Абияк не відбудеш...“
От, став хвалитись він, що є в болоті Вовк
І, на лихо йому, хапає овечок...
— „Що ж, брате, будемо робити, —
Ще й не таке нам діє Вовк!..
А пан за віщо буде бити?..“
Гуртом вони до пана всі пішли,
Усе по правді розказали.
Звелів їм пан, щоб Вовка стерегли
І, коли можна, щоб піймали.
Пильнують Вовчика, нема коли й заснуть,
А Вовка щось нема й не чуть...

Чого ж це так, що у Тараса часом
Буває добрий борщ із м'ясом
Та з начинкою пиріжки?..
Дурні дядьки!
Ні один з вас не розчовнає:
Який там в біса звір!
На Вовка тільки поговір,
А овечок Тарас хапає!..

В гаю у пана був ставок;
Вода — як скло, на дні пісок,
Кругом цвіли волошки та васильки,
Червоная калина там росла,
Під гаєм пасіка була, —
Ну, рай та й тільки!
В ставу було чималенько Лящів:
Ніхто їх не ловив
Ні волоком, ні в'ятірями, —
Життя Ляцям,
Мов тим панам:
Гуляють, ляпають хвостами...
Приїхав раз з сусідом пан у гай
І Шук звелів у став понапускати.
— „На біса Шук пускаєш, пане-брате?” —
Озвавсь сусід, — „ось потривай!
Ти гірше тільки тим нашкодиш —
Усіх Лящів поводиш:
Їх Шуки заїдять...”
— „Даремна річ” — хазяїн став казати,
Та й усміхнувся після того, —
„Жалкую, чом давніш не звів...
А ти ж, сусіде, чув од кого,
Що я охочий до Лящів?”

На Шуку хтось бумагу в суд подав,
Що буцім би вона такеє виробляла,
Що у ставку ніхто життя не мав:
Того заїла в-смерть, другого обідрала.
Піймали Шуку молодці

Та в шаплиці

Гуртом до суду притаскали,
Хоча зуби й мокренькі стали.

На той раз судьями були;

Якіїсь два Осли,

Одна нікчемна Шкапа

Та два стареньких Цапа, —

Усе народ, як бачите, такий

Добрячий та плохий.

За стряпчого, як завсіди годиться,

Була приставлена Лисиця...

А чутка у гаю була така,

Що ніби Шука та частенько,

Як тільки зробиться темненько,

Лисиці й цєле то щупачка,

То сотеньку карасиків живеньких,

Або линів гарненьких...

Чи справді так було, чи може хто збрехав

(Хто ворогів не мав!), —

А все таки катюзі,

Як кажуть, буде по заслuzі.

Зійшлися судді, стали розбирать:

Коли і як воно, і що їй присудити?

Як не мудруй, а правди ніде діти,

Кінців не можна поховать...

Не довго думали — рішили

І Щуку на вербі повісити звеліли.

— „Дозвольте і мені, панове, річ держать!” —

Тут обізвалася Лисиця, —

„Розбийницю таку не так судить годиться:

Щоб більше жаху їй завдать

І щоб усяк боявся так робити, —

У річці вражу Щуку утопити!”

— „Розумна річ!” — всі зачали гукать.

Послухали Лисичку

І Щуку кинули — у річку.

БИЛИНА

Сказав раз Куш Билині:
— „Билинонько! Чого така ти стала,
Мов рибонька в'яла:
Пожовкла, не цвітеш,
Живеш, як не живеш,
Твоя голівонька от-от поляже?”
— „Ох, Кущику!” — Билина каже, —
„Я на чужині...”

Хто щиро поважа рідину,
Свій рідний край,
Тому не всюди рай:
Чужина в'ялить, як Билину.

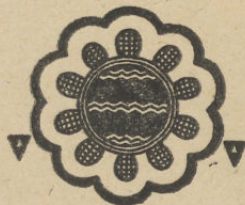

ІКАВИЙ

Раз, край дороги, Влас копиці волочив.
Вродило сіно — весело й робилось...
От, як над вечір сонечко схилилось,
Мій Влас полуднувати сів.
Глядить — щось їде по дорозі...
Йому й байдуже, хто на возі...
Коли зближається — аж то Кіндрат —
Всесвітній кум і сват.
— „Здоров, Кіндрате!” — Влас гукає, —
„Куди це Бог носив?”
— „А на базар пашню возив”, —
Кіндрат йому мовляє.
— „Що ж,” — Влас пита, — „чи справивсь
 моłodцем?”
— „А бач, вертаюсь порожнем...
Та що балакати нам про тебе...
Ось, попитай, що бачив я!
І, матінко моя!
Я бачив в городі таке,
Що тільки в казці розказать.
Дивлюся — люди аж кіпшати...
Що, думаю, за чудасія?!
Покинув віз коло Гордія,
А сам побіг, щоб поглядіть...
Всі кажуть: треба заплатити...
Віддав я копу — ніде дітись...
Та вже ж було на що й дивитись:
Яких я бачив там звірюк,
Довготелесих та страшних гадюк,

Комашечок... А овечата?
Подивишся — аж сміх бере:
Такі малесенькі, як кошенята...
Хоч купчик грошки й дере,
Та вже ж і диво, пане-брате!"
— „А бачив бугая, Кіндрате?" —
Питає Влас. — „Учора був
У городі наш титар,
З ним їздив і Микола писар...
Од них я чув,
Що є бугай над бугаями,
Неначе добрий віз з снопами..."
— „Який бугай? Я бугая
Не вглядів якось, пане-брате..."
— „Овва! Такий же ти, Кіндрате!"

Таких Кіндратів бачив я, —
Уміють добре приборхати...
Та цур їм! — краще не чіпати...

КУПЕЦЬ ТА МИШІ

Один купець хороший дворик мав.
Щоб де було свій крам складати
Та всякую бакалію ховати,
Він у дворі комору збудував.
Купує мій купець, купує та складає:
Всього багато накупив, —
Усяк хазяїн добре знає,
Що іноді Мишва проклята виробляє.
Купець це знав та й напустив
Десятка півтора Котів.
Коти засіли за мішками,
Мишва притихла; все як слід,
Бо де не виглянь — всюди Кіт.
Гаразд управились з Мишами,
Так друге лихо завелось:
Знайшовся злодій між Котами:
Мишей не чуть, а краде хтось.
Дознавсь купець, що пахне не Мишами,
Не розпитавсь та й став кричати:
— „Е, треба ж їм гаразд всім прочуханки дати!”
Почувши це, Коти не довго ждали,
Взяли та й повтікали.
Пронюхала Мишва, що вже нема Котів,
Та швидше до мішків —
І почала хазяїнувати, —
Не стільки їсти, як псувати.
Напорала Мишва купцеві баришів,
Аж плаче він біля своїх мішків.

Дурний купець, та й годі!
А нащо ж всіх порозганяв,
Коли один злодюга крав?
Як не піймав, то й не кажи, що злодій.

ТОРБИНА

У темному кутку, де рогачі стояли,
Де віник ставили та трісочки складали,
Лежать Торбині довелось.
Давно її покинув хтось.
Лежить порожня Торбина,
Неначе драная ряднина:
Її в руки не беруть,

А іноді і сміттям приметуть.
Долежалась таки Торбина —
Настала й її щаслива година:

Хазяїн взяв,

Повнісіньку червінцями й напхав.
Неначе пані на перині,
Лежить Торбина в гарній скрині!
І по селу й по хуторах,
І по куцях і по панах —
Пішла про неї слава всюди:
Її шанують хитрі люди,
На неї дивиться усяк
Так весело та ласо так,
Як циганча на добре сало.
Та й що ж? Цього Торбині мало:

Розчванилась вона,

Глузує над людьми, базіка,
Вибріхує таке, що на,
Неначе пані прівелика!
А люди слухають, мовчать,
Бо хороше червінчики бряжчать.
А як Торбинка спорожнилась,
Де в біса й слава тая ділась:
Без грошей Торба — чорт зна що!

Велике діло, братця, гроші!
З грошима й дурні прехороші!
Є в дурня гроші — він і пан;
Є в нього дорогий жупан —
І розум є; всі поважають,
На покуті його сажають:
 Той йому сват,
 Той йому брат;
Його в бояри, в куми просять
І першу чарочку підносять.
 Сказати би дурням тим,
Що як кашук у них порветься —
 Розійдеться їх слава, як той дим,
 І панство пишнее минеться!

ГОРЛИЦЯ І ГОРОБЕЦЬ

Воркувала Горлиця у садку,
У куточку тихенькому, на бузку;
Жалкувала сизокрила, що вона
Не зчулася, як минула і весна,
Не вгляділа, як одцвівся і садок,
І черешні, і вишеньки, і бузок;
Сумувала, що прийдеться восени
Десь шукати ще іншої сторони.
Підлабузвивсь до Горлиці Горобець,
Наче справді запорозький молодець:
— „Ой, послухай, голубонько, не журись
Ти на мене, молодчика, подивись!
Чи є в світі де такіі молодці,
Як ми, славні та веселі горобці?
На все вдатні — до любовців, до пісень, —
Цвірінькаєм, жартуючи, увесь день!
Ти не бійся, голубонько, що зима
Посиплеться білим снігом... То дарма!
Нас з тобою теє лихо не зляка:
Перебудем під стріхою в козака,
А як гляне ясне сонце на весну —
Забудемо тую зиму навісну.
Порозтають тіі біліі сніги,
Покриються травицею всі луги,
Розів'ється калинонька і садок,
Розцвітуться і вишеньки, і бузок;
Заспівають усі пташки, як в раю,
Привітатимуть голубоньку мою...
А ти, серце-голубонько, не журись
Та до мене молодчика прихились...”
— „Бодай тобі, Горобчику, не брехать,
А Горлицям твоїх брехень не чувать!

Не до пари голубоньці Горобець,
Хоч який він прехороший молодець:
Треба мені, сизокрилій, Голубка,
Як хороший дівчиноньці козака”.
Де не взявся сизокрилий Голубок —
Як ухопить Горобчика за чубок!
Помняв його, понівечив, як хотів,
Оскуб його, молодчика, та й пустив:
— „Оце тобі, Горобчику, так не вчись,
До чужої голубоньки не тулись...”
Як дремене Горобчикок у садок, —
Болить його голівонька і чубок.
Регочуться прокляті горобці:
— „От так наші добувають молодці!”
Засоромивсь осміяний Горобець
Та й покинув ріднесенький табунець,
Полетів він світ-за-очі у садки,
Відшептувать голівоньку і боки.

Я вигадав, лежачи на печі,
Для вас цюю баєчку, паничі!
Ой, не будьте, паниченьки-молодці,
І ви такі, як отії горобці...
Пригортайтеся, козаченьки, до дівчат —
Хіба мало є хороших бровенят?
Дівчинонька, як квіточка, — з нею рай,
А чужої молодиці не займай;
Бо налетить часом сивий голубок —
Болітиме голівонька і чубок!

М

ИШАЧА РАДА

Задумала Мишва вчинить велике діло,
Щоб слава загула про них
По всіх усюдах, щоб вдивило
Не то людей — котів дурних.
Мишей до-біса назбігалось;
Чимало й Пацюків зібралось,
Старих і молодих.

От, в кухві тій, що з борошном стояла,
Уся громада посідала —
Розслухать, що і як.

Найстаршенький Пацюк мовляє так:
— „Оце зібрались ми, панове-громадяни,

Про от що розсудить:
Пора б і Мишам в світі жить
Так, як живуть усі миряни;
А для того нам треба положить,
Щоб був порядок в кожному ділі —
Збирати раду щонеділі...

Чи так, чи може як?...”
— „Розумне діло! Так, то й так!” —
Гукнула разом вся громада.

— „А щоб була доладня рада”, —

Старий Пацюк кричить, —

„Закон постановить:

Пускать на раду всіх хвостатих,

А кудих не пускать,

Бо хто бував в руках проклятих,

З того добра не ждуть!

Чи так? Рішайте, коли чули!...”

— „Так тому й быть!” — усі гукнули, —

„Так!... Куцих не пускать!...”
Мишва таку приміту знає:
У кого довший хвіст — той розум
більший має,

А хто свій хвіст ізбув,
Той дурнем всюди був —
Чи то в якійнебудь пригоді,
Чи на війні, чи у поході. —
От, через тиждень, в темну ніч, —
Справдилась Пацюкова річ:
Була між ними перша рада.
Зібралася як слід уся громада,

Посіли, гомонять...
Аж гульк — і куций є між ними...
Ну, що його робить з дурними?
Ну, як утерпів — не сказать?...
Пацюк угледів молоденький
Та з'явля дядька штовх тихенько:
— „А що ж це”, — каже, — „як це так?
Відкіль це взявся неборак?
Чому ж йому ніхто не вкаже?
Та це вже, справді, сором, глум!...”
— „Цить, язикатий!” — дядько каже, —
„Бо то ж мій кум...”

АН НА ВСЮ ГУБУ

В якійсь далекій стороні...
У Франції... в Туреччині... Та ні!...
Таку ледачу пам'ять маю,
Що й не згадаю.
Далеко десь серед чужих країв,
Пан на всю губу жив,
У розкоші, як пану подобає.
Суддею б то, чи що, служив
(Чи справді є там суд — хто його знає!...)
Жив хороше, і їв, і пив,
Нічого не робив,
Підписував, що скажуть люди,
Не знаючи, що з того буде.
Так живучи, про що тужить?
Два віки б жити,
Не сподіваючись умерти;
Та от біда: як набіжить —
Не заховаєшся від смерти...
Настав той скорбний час —
І панів вік погас,
Сказати просто, — вмер, та й годі, —
Спокійно, тихо, мов заснув...
Засумували всі в господі,
Бо добрий господар він був.
Як не живи, а на тім світі
Про все одвіт оддай,
На панство не вважай,
Бо там не те, що у повіті...
Явивсь мій пан, стоїть і жде,
І думає: — „Ну, що ж то буде?...”
Аж дивиться — громада йде,
Усе старі, поважні люди.

— „Ну, брате”, — кажуть, — „як ти жив?
Добро чи зло робив?”

— „А що ж, панове”, — пан мовляє, —
„Нічого не робив!...

Мене усяке добре знає:

Суддею був, для себе жив;

Про все мені було байдуже...”

— „Ну, добре ж”, — кажуть, — „милий друже,
Гаразд, що так ти жив.

Ануйте, братця, одчиняйте
Ворота в рай! Земляче, йди!” —
Промовили діди.

— „З якої речі? Потривайте!” —
Озався сивий дід,

Що біля царини знаходивсь, —

„Ні, так не слід,
Щоб лежень та того сподобивсь!...”

— „Та нубо”, — кажуть, — „слід!

Яка б з нього була робота,

Коли нічого він не вмів?

Він тільки б лиха наробив!”

— „Хіба”... — промовив дід — і одчинив ворота.

Колись я в суді був і бачив сам

Якраз такого пана там.

Хороший чоловік, мовляли люди,

Плохий, нічого не бере...

От, думаю собі, і вмере,

То паном буде.

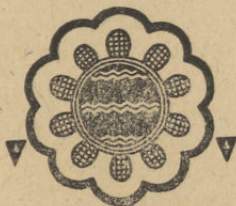

СОБАКА Й КІНЬ

Був на селі Квачан-собака,
Кудлатий та товстий,
Хвіст здоровенний, як ломака,
І сам такий страшний.
Раз лежачи знічев'я на травиці,
У холодочку під кушем,
Він розбалакався з Конем
Про те, про це, про всякі дурниці,
А далі річ на те звернув,
Що він у господарстві — сила,
Не те, що Кінь або Кобила, —
Усяк це, може, чув.
— „Що ж, Коню, ти? Попихач головатий...
Диковина тим возом торохтить;
Велике діло борону тягати,
Або снопи возить!
Он я: і череду у полі доглядаю,
Весь двір, кошару стережу,
До току побіжу —
Цілісінькую ніч не спочиваю!”
На річ таку Собаці Кінь сказав:
— „Це, може, й правда, хто вас знає;
На світі всяк буває...
А я б тебе про от що попитав:
Коли б я не хотів у полі працювати,
Коли б я хліба не возив,
То щоб стеріг тоді кудлатий
І щоб він їв?”

І люди є такі ледачі,
Мудрують по-собачи:
Ми, бачте, сила, ми — стовби,
У нас, мов, золоті лоби,
Ми громадяни, —
А то все суччя копійчане,
Бадилля світовé!...
Сказав би щось про Квачана такого —
І щó воно й до чого, —
Та цур йому, бо ще порве!...

Ведмідь пасічник

У темнім лісі, за горами
Зібравсь усякий звір:
Вовки, лисиці з ховрахами,
Зайці дурні, шкідливий тхір
І ще там деяких чимало
Безпечно в лісі панувало.
Була і пасіка у них...
Нехай, мов, люди не гордують,
Що тільки все вони мудрують
У хуторах своїх!

От радиться громада стала —
Кому б то пасічником быть?
Лисичка зараз і вгадала:
„Ведмедика кликнуть!”

Послухали і по-дурному
Постановили, що нікому
Так не впадає, як йому.
Не то розумний — дурень знає
І скаже світові всьому,
Як скрізь Ведмідь той мед тягає, —
Так де тобі! І не кажи, —
Себе, мов, стережи!

Почав Ведмідь хазайнувати,
У пасіці порядкувати,
Щодня він мед тягав
Та в берлозі ховав.
Дознались, кинулись до нього —
І меду не знайшли нічого...
До суду потягли,
Прогнали злодія старого
Та ще й приказ дали:

Заперти бісового сина
На цілу зиму в берлозі.
Ведмедику лиха година:
Зарився у лозі,
Дарма, про все йому байдуже,
Лежить та ласує медком.
„З тобою, — дума, — милий друже,
Нам тільки й жити двом”.

Таних ведмедів на приміті
Ще грохи є у нашому повіті.

ГОРШКИ

Був собі Горщик золотий,
Хороший, дорогий.
Прийшла Біда і Горщик той розбила;
Жаліли всі, вона не пожаліла, —
На те Біда!

Скрізь її знають — села й города.

Чого вона не виробляє?

Не тільки що горщиків — людей не розбирає.

І опинився Горщик золотий

Між череп'яними Горшками,

Щербатий і кривий,

З розбитими боками.

Всі насміхаються над ним:

— „Ану-лиш принеси водиці!”

А кухлик і собі: „Шкода вже їм, кривим,
Ходити до криниці!

Був колись Горщик, та розмок,

Тепер нікчемний черепок...”

Не змовчав Горщик, обізвався:

— „Я — черепок, та золотий,

А ти вже хто такий?

Хороший тим, що в б́оки взявся!”

Поважний Розум це почув,

Прийшов, дознався, що́ й до чо́го —

І бідолаху золотого

В шовкову хустку обгорнув,

А щоб не чванилась кумпанія погана,

Усіх покидав за вікно.

Розбите золото — скрізь золото воно,
А череп'яна чвань — до віку череп'яна.

КОВКА ЗА ЗОЗУЛЯ

Надумавсь Вовк, що жить йому погано:
Не з'їсть, не засне до пуття;
Що вік його минає марно,
Що треба кращого шукать собі життя...
Сидить він раз під дубом та й куняє,
Ніхто його не розважає, —
Аж чує — на вербі,
Між листям десь, Зозуля закувала:
— „Ку-ку! Добри вечір тобі!
А що це, Вовчику, чи не журба напала,
Чи, може, підтопавсь?”
— „Яке там підтопавсь!” — до неї Вовк
озвавсь, —
„Тобі усе, пань-матко, смішки!
А декому ні кришки:
Тут думка не аби яка
Морочить козака”.
— „Скажи ж мені, нехай і я почую”, —
Зозуля каже, — „що і як,
Про що міркує неборак?”
— „Прощайте — от що!... Помандрую”, —
Мовляє Вовк, — „покину вас усіх”.
— „От тобі й на! Чи справді, чи на сміх?” —
Зозуля, сміючись, питає, —
„Вигадуєш ти, друже мій!”
Розсердивсь Вовк та й каже їй:
— „Які там вигадки! Либонь не знає,
Як кожен біс мене ганяє, —
Хотіли б навіть вбить!
Ні, годі вже мені терпіть
Таку лиху годину...
Попхаюсь, серце, на Україну, —

Хороша, кажуть, сторона:
Життя таке, що на!
Там люди не страшні: шанують, привітають:
Собаки там нікого не займають, —
Живи, як хоч, де хоч ходи,
Не сподіваючись біди”.

— „А вовчі норови ти де подінеш?” —
Пита Зозуля, — „тут покинеш?”
— „Бодай тебе, Зозуленько моя!” —
Сміється Вовк, — „вигадуєш дурниці...”

Хіба ж вовки — лисиці,
І я — мов і не я?...
Був Вовком я і Вовком буду
До віку і до суду!"
— „Ой, Вовче, Вовче, не хвались” —
Промовила Зоуля, — „стережись!
Ось не мандруй ти здуру,
Бо знімуть з тебе шкуру”.

Не забувайте, земляки:
Є й між людьми такі вовки, —
Про других — де тобі аж виють,
А самі ж лихо діють.

Гадюка та Ягня

Під дубом у гаю жила Гадюка,
Непросипуша злока:

Усе було сичить-сичить,
Щоб когонебудь укусить.

Мале Ягнятко там гуляло:

Скік-верть, сюди-туди —

Та якось під той дуб і доскакало,
Не сподіваючись біди...

Гадюка кинулась та й укусила, —

От так, як бач,

Безвинного занастила.

Ягнятко в плач,

А потім на травичку впало:

— „Ох, за́що ж, за́що?” — простогнало...

А бісова Гадюка знов сичить:

— „Щоб тут гулять не сміло!

Ти, може, затоптат мене хотіло, —

Вас треба вчить!”

Ягнятко більше не озвалось...

На світі нажилось, награлось...

Затихло... спить...

Колись і між людьми чимало

Таких ягнят попрощало.

Тепер гадюкам час сказати:

Минулися вже ті роки,

Що розпирали боки, —

Дай, Боже, Правді не вмирати!

ГОМАДА

Одваживсь Вовк у Лева попросити,
Щоб старшиною до овець
Наставили його служити...
Лукавий молодець!
Попереду він кинувсь до Лисиці,
Щоб тая нищечком у Львиці
Поворожила про нього.
Лисичка здатна до цього:

Крутнула хвостиком — і помоглося, —
Все до ладу й прийшлося.
Став думать Лев, що може б і не слід,
Бо препоганий вовчий рід, —
Та треба ж іноді і жінці догодити...
Тут як би владить так,
Щоб якийнебудь неборак
Не здумав шелесту зробити:
Скрутив, мов, як хотів...
І Лев звелів
Кликнуть громаду на пораду.
Ну, чи громаду, то й громаду...
Зійшлись... Ніхто нічого не сказав...
І Вовчик старшиною став.
А Вівці ж що? Хіба ж вони послули,
На раді стоячи? Про них же діло йшло?...
От те ж то й лишенько! Овечок не було,
Бо не покликали — забули...
А слід побуть їм там!

Панове громадяни!
Ця байка вам, —
В пригоді, може, стане...

Квіти

У гарному будинку на вікні
Бриніли Квіти у макітрі:
Тихесенько вони гойдалися на вітрі,
Радючи весні.

На другому вікні стояли інші Квіти:
З паперу зроблені і шовком перевиті,
На дротяних стебельцях, наче мак, —
Хто йде, дивується усяк...
Чого тепер не роблять люди!
Без коней їздять, — ще колись
І не таке диво буде:
От-от — дивись —
На місяць злізуть панувати
І там почнуть
По-своєму порядкувати,
Ще й земство заведуть...

А покіль що — повернем річ на Квіти.
День парний був; у холодку спочити
Ховавсь усяк.

От справжні Квіти кажуть так:
— „Ой, вітрику, наш милий друже!
Навій нам дощику мерщій,

Бо душно стало дуже
Скрізь по землі сухій”.

А тії, шовком вбрані Квіти,
Сміються з них:

— „Кому-кому — ще й вам годити, —
Не бачили дурних!
Навій їм дощику із неба...
Нащо він здавсь, коли його не треба?”

Поналива води —
Хоч не ходи.
Не слід їм, вітре, догоджати,
Бо що вони за Квіти, треба знати?
Ще тиждень поцвітуть,
А потім і посахнуть.
Ось ми не простою красою —
Сам бачиш ти —
І літом і зимою
Уміємо цвісти”.
А вітер віє, повіває...
Вже близько хмара... дощик накрапає...
І зразу зашумів —
Долину звеселив...
А тії Квіти, шовком вбрані,
Попадали, наче п'яні —
Пропала чвань!
Тепер — куди не глянь —
Скрізь по двору їх вітер носить.

Розумному, як кажуть, досить!...

МУХА Й БДЖОЛА

Весною Муха-ледащиця
Майнула у садок
На ряс, на квіти подивиться,
Почуть зозулин голосок.
От, примостилась на квасолі
Та й думає про те,
Що як то гарно жить на волі,
Коли усе цвіте.
Сидить, спісиво поглядає,
Що робиться в садку;
Вітрець тихесенько гойдає,
Мов панночку яку...
Побачила Бджолу близенько,
— „Добридень!” — каже їй, —
„Оддиш хоч трохи, моя ненько,
Сідай оттут мерщій”.
— „Та ніколи мені сидіти”, —
Одвітує Бджола, —
„Вже час до пасіки летіти:
Далеко від села”.
— „Яка погана”, — Муха каже, —
„На світі доленька твоя:
Раненько встане, пізно ляже...
Мені б оттак — змарніла б я,
За тиждень би голівоньку схилила.
Моє життя, голубко мила —
Талан, як слід:
Чи де бенкет, чи де обід,
Або весіллячко, родини, —
Такої гарної години

Ніколи не втеряю я:
І їм, і ласую доволі, —
Не те, що клопоти у полі
І праця бідная твоя!”
На річ таку Бджола сказала:
— „Нехай воно і так,
Та тільки он що я чувала,
Що Муху зневажає всяк,
Що де ти не поткнешся,
Або до страви доторкнешся —
Тебе ганяють скрізь:
Непрохана не лізь”.
— „Стару новинку”, — каже Муха, —
„Десь довелось тобі почути!...
Запевне дурень дурня слуха...
Велике діло — проженуть!
Не можна в двері — я в квартиру
Або пролізу в іншу дірку —
І зась усім!”

Нехай ця байка мухам буде,
Щоб не сказали часом люди,
Що надокучив їм.

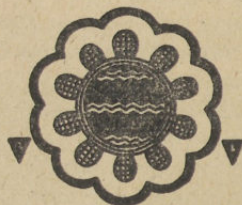

БДЖОЛА І МУХИ

Хтось Мухам набрехав,
Що на чужині краще жити,
Що слід усім туди летіти,
Хто щастя тут не мав.
Наслухались дві Мухи того дива
(Про це найбільше Чміль гудів).
— „Тут“, — кажуть, — „доля нещаслива,
Дурний, хто досі не летів!
Покиньмо, кумо, Україну —
Нехай їй хрін!
Та помандруймо на чужину,
Аж до веселих тих долин,
Де доля кращая вітає,
І, може, плаче, нас' ждучи...
Зими там, кажуть, не буває, —
Гуляй, безпечно живучи!“ —
Так одна Муха-цокотуха
Вазікала з кумою вдвох.
Коли поглянуть на горох:
Сидить Бджола та мовчки й слуха.
— „Здоровенькі були!“ —
Обидві Мухи загули,
„От добре, що зустрілись з вами...
Ануте й ви збирайтесь з нами!“
На це Бджола сказала їм:
— „Шкода! Я рідну Україну
Не проміняю на чужину,
Нехай це щастя вам самим.“
А Мухи разом задзижчали:
— „Ось годі, не кажіть!
Жили ми тут — добра не знали,
Бодай би так не жить!“

Не то пани, дурні селяни —
Усяке шкодить нам;
Щодня таке життя погане, —
Колись так буде й вам”.
— „Ні, я цього не сподіваюсь”, —
Сказала їм Бджола, —
„Мені шаноба скрізь була,
Бо я без діла не тиняюсь,
А вам —
Однаково що тут, що там:
Ви ні на кого не жалкуйте;
Обридло тут — туди мандруйте
На втіху павукам”.

Я про охочих до мандрівки
Давно сказати хотів:
Хто дома зледащів,
Тому не жаль домівки.
Діди мовляли їм колись:
Ідіте, ринде,
Куди інде, —
Нащо ви нам здались? —
Там, може, вас не знатимуть,
То й риндою не зватимуть.

ІВЦІ ТА СОБАКИ

Один заможний господар
Надумався вовків злякати.
— „Що”, — каже, — „той вівчар —
Собак дві сотні назбирати!”
Здається б, і гаразд було:
Вовки полохать перестали, —
Так друге лихо піросло:
Свої Собаки шкодить стали.
Аж жаль бере, як розказать:
З Овечок перше вовну драли,
А далі м'яса забажали,
Та й ну щодня Овець качать, —
До осені звели отару...
Зосталось, може, з пару,
Та й тих упорали під темну ніч,
Щоб більше не кортіло.

На це коротка річ:
Дурний порядок — дурне й діло.

СЕЛ І ХАЗЯЇН

Один хазяїн мав леваду.
Самому ніколи левади стерегти,
Бо треба дати у полі раду,
Щоб діла не звести.
А тут ще нікого й наймати:
Робочий час — пильнує всяк.

Знайшовсь Осел-мастак —
Його й наняв левади доглядати,
Проклятих горобців та гав ганяти.

Осел був чесний неборак, —
Не гріх сказати, що слід би й людям так, —
Не то щоб шоб — листка займати боявся,
Одна біда — що недотепний вдався:

Шкідливих горобців та гав
Він широко так ганяв,
Що витоптав всі кавуни і дині,
Неначе буря рознесла.

Як глянув господар — і зозла аж посинів,
Вхопив рубель та й ну гатить по спині
Сердечного Осла.

А люди, сміючись, підтакують ще збоку:
— „От так йому, от так, щоб знав,
Як з баштана робить толоку!”

А я б їм те сказав,
Що нічого Ослові дорікати,
Що краще б розуму спитати
У того, хто наймав...

ХМАРА

Над селами, над нивами,
Лугами та долинами
Велика Хмара йшла.
Ні жита, ні пшениченьки,
Ніякої травиченьки
Дощем не полила.
Від степу від широкого
До моря до глибокого
За вітром потяглась.
Над морем гуркочаючи,
Весь день не оддыхаючи,
Дощем вона лилась.
Діждала нічки темної —
І до гори зеленої
Присунулась спочить.
— „Бач”, — каже, — „горо милая,
Дощу не пожаліла я,
Нехай тепер шумить!”
— „Шкодá”, — гора озвалася, —
„Цього не сподівалася
Од тебе, сестро, я!
Над селами, над нивами,
Над тихими долинами —
Там славо́нька твоя!
На кожную стеблиночку
Пошлеш одну росиночку —

І віку додаси, —
А морю широченному,
Глибокому, силенному,
Води не надаси!"

Гора сказала правдоньку:
А я вам дам порадоньку —
Як жити до-пуття:
Кохайте широ правдоньку —
І дасть вам Бог одрадоньку,
Щасливого життя.

ерекце

Ішов Панас із гóрода додому
З сокирою й мішком;
Вертається довелось самому,
Прямуючи ліском.
Іде Панас, не розглядає,
Міркуючи про щось
(Міркує той, хто нужду знає), —
Аж чує — кличе хтось:
— „Гов, дядьку!” — хтось гукнув близенько.
Оглянувся: — „А хто там”, — каже, — „де?”
— „Це я”, — озвалося тихенько
Деревце молоде, —
„Як вгледіло я вас, так аж зраділо.”
— „А що тобі?” — пита Панас.
— „Є дільце, дядечку, до вас”.
— „Кажі, яке там діло”.
Деревце почало казати,
Яке йому життя погане,
Що не росте воно, а в’яне,
Що ніде віти розпускати
Через оті дуби й осики,
Хоч пропади на віки.
„А якби я само росло,
Я б не таке було:
Я б вирросло високе та зелене,
Усі раділи б через мене:
Вівчарики і орачі
У холодочку б гут лежали,
І спали б уночі...
Зробіте ласку, дядечку, велику,
Не жалуйте дерев старих,
Возьміть та вирубайте їх, —
Я дякуватиму до віку!”

Достав Панас сокиру та брусок,
Налагодивсь — і полягли дерев'я...

Пропа́в лісок
Знічев'я!

Тепер само-собі стоїть
Деревце молоденьке,
Сміється, шелестить
(Раденьке, що дурненьке!).

День, два — не встило погулять,
Вже й лихо стало докучать:
То сонечко пече, то вітер його пхає,
А іноді буває
Морóка і з дощем.

Раз якось хмара наступила,
Схопилась буря і зломила
Деревце бідне з корінцем.
— „Бач, божевільне, так і треба, —
От тобі й виросло до неба,“ —
Озвалася Сова, —

— „Самá, дурненька голова,
Мовляв, біду собі купила —
Талан занастила.
Гай, гай! Росло б і розрослося,
І виросло б, набралось сили,
І хоч самому б жити довелось,
Біди б не склалось... Світе милий!
Нам лишенько через таких,
Та жалко й їх“.

Моторнії сини й онуки!
Читайте байку — для науки.

АНДРІВКА

I.

Над річкою стояв великий гай,
Зимою — затишок, а літом — божий рай;
Усяка пташечка, радіючи, співала,
Весну і літо привітала.

В тому гаю два Голуби були
І як брати любесенько жили, —
Дай, Боже, так і людям жити.
Чого б, здається, ще хотіти?
Кохати б доленьку свою
І воркувати мило, тихо, —
Так ніт же! І в гаю

Никає завидюще лихо...
Знайшовся божевільний Шпак
І брата меншого він став дурить брехнею
І так, і перетак:

— „Що ви пишаєтесь долиною своєю,
Коли ще більше світа є?
От хоч і я — життя своє
До вашого не прирівняю,
Я більше бачив, більше знаю,
Бо дома не сижу;
Не брешучи тобі скажу:

У вашу сторону я в гості прилітаю,
А летючи сюди, усюди побуваю,
До всього придивлюсь

І розуму, як кажуть, наберусь.
У вашому гаю — щό можна тут побачить?
Вівчар між нивами манячить,
Нічого дивного нема,
А там — подумай ти, небоже —
Стоїть тобі гора, на тій горі зима,
А під горою літо боже:

Скрізь зелено, усе цвіте...
Чого там не росте?
Від ласощів аж віття гнуться,
Не знаєш, до чого й сунуться:
Мигдалики і виноград,
Їси, їси, аж рад.
Тут тільки й ласощів, що просо та пшениця...
А що таке, спитать би вас, жар-птиця?
Диковинки такі, як там,
І не присняться вам."

II.

Наслухавсь Голубок Шпакової дурниці,
Аж крильця трусяться летіти до жар-птиці.
І став він братові казати:
— „Я хочу, братіку, летіть побачить світа;
У нас іще багато буде літа,
Далеко всією облітатъ.
Почув би ти, що Шпак розумний каже, —
Завидно стане хоч кому”.
Брат здивувався і так сказав йому:
— „Шпак нісенітницю таку тобі розмаже,
Що й груші на вербі ростуть!
Шпаки, я знаю, брешуть дуже,
А дурні їм і віру ймуть.
Не гріх, не жаль тобі, мій друже,
Мене покинуть і майнуть?
Нас птиці осміють:
Жили, жили та й розлетілись...
Хіба ж на те ми подружились,
Щоб потім плакати, жалкувати?
І день, і ніч я буду сумувати;
Чи хмара набіжить, чи ворон де закриче —
Я думатиму: де ж то він,
Голубчик мій? Серед чужих долин
Лежить в недузї, може, плаче?
Не матиме спокою серденько моє...”
А братік знов своє:
— „Не надовго ж я хочу полетіти —
На тиждень чи на два, а потім і вернусь,

І знов ми будемо з тобою вкупі жити.
Не бійся, братіку, я ж не боюсь;
Побачить хочеться мені жар-птицю дуже.
Про все, про все тоді, мій друже,
Я розкажу тобі: де був,
Що бачив, що почув, —
Я облітаю всі куточки...
— „Бог знає”, — каже брат, — „чи доживу...”
А сльози капають тихенько на листочки
І падають росою на траву.
Не допомоглось — летіти та й летіти!
— „Прискучило тобі зі мною жити”, —
Промовив брат, — „нехай і так,
Нехай сміється Шпак...
Мене згадаєш, милий друже,
І пожалкуєш дуже, дуже...”

III.

Остався Голуб сам; сумуючи сидить:
А неслухняний брат летить, летить...
Де не взялась на небі чорна хмара
І блискавка, і дощ, неначе божа кара.
Злякався Голубок
І на суху вербу спустився;
Як не ховався, як не тулився,
А все таки, як хлющ, обмок.
Переполох затих і сонечко пригріло;
Він далі полетів, а лихо знов приспіло:
У полі пасіка стоїть;
Під деревом пшоно розсипане лежить;
Голодний Голубок зрадів, не оглядівся —
Під сіточкою опинився,
Бо то принадонька була.
Чи сіточка гнила,
Чи так воно вже склалось —
Хоч ніжку натрудив, хоч крилечко помнялось,
Одначе вирвався і полетів.
Одуматься не встиг —
Назустріч знов, біда велика:
На нього кинувся Шуліка;

От-от би Голубок пропав, —
 Де взявсь Орел — і ворога прогнав.
 Не стало сили більш летіти;
 У хуторі під тином він присів,
 Щоб трошечки спочити;
 Сидить, задихався, змарнів,
 І труситься, і хниче.
 Біда біду, як кажуть, кличе:
 Десь хлопчик недалечко був,
 На нього дуркою шпурнув
 І в голову якраз ударив дуже...
 — „Ой, де ж ти, братіку, мій друже!“ —
 Схопившись, крикнув Голубок, —
 І повернув у рідний свій куток.
 Де й сила тая узялася:
 Яка біда над ним стряслася,
 А як стріла він легко полетів
 Туди, у тихий гай, де Бог благословив.
 — „Ой, краю мій, мій раю!
 Тебе я привітаю!“ —
 Промовив він, спускаючись у гай.
 Розвеселив він брата невзначай;
 Всю ніч вони тоді не спали
 І тихо, любо розмовляли,
 Аж покіль сонечко не піднялось;
 Жаль, що розказувать прийшлось
 Не про диковинки, а про лиху годину.
 — „То Шпак мудрований хотів мене звести!“ —
 Жалівся менший брат: „голубчику, прости!
 Тепер тебе до віку не покину.“

IV.

На крильцях правдоньки я баєчку пустив,
 Щоб всякий знав і розумів,
 Що в світі божому нема кутка без горя
 Не тільки тут, а і по той бік моря.
 Кому мандрівка сміх, кому усе дарма,
 Хто вітриться кудись шукать якогось раю —
 Тому я приказку стареньку нагадаю:
 Там хороше, де нас нема.

ДИКОКИНА

Ішли у город дечого купити
Два чоловіки із селян —
Гордій та Севастян.
Гордій умів на світі жити,
Куток свій щиро поважав,
Далеко щастя не шукав, —
Шукають щастя нещасливі, —
Воно само його знайшло,
В своїм добрі, на рідній ниві
І виростило, і розцвіло.
От Севастян — це друге діло;
Тому інаково щастило, —

Не близький світ топтав:

Не тільки в Крим ходив — в Туреччині бував,
Далеко десь, аж біля моря;

Набрався розуму, довідався дива й горя:

Один був гріх: і не дихне,

Як не брехне.

— „Що, каже, тут ми топчемося з тобою,
Мовляли, з хати до млина?

Он за балканською горою —

Чудесна, брате, сторона!

Жаль про одно — погана доля склалась:

Не знать кому вона досталась...

Згадав я огірки... які вони у вас?

Буває нічого й кусати,

А там — не тільки більші нас,

Ще більші навіть хати!”

Зареготавсь Гордій і став йому казати:

— „Так як же його в біса їсти?

Сокирою рубать? Гуртом, чи що б то гризти?”

— „Еге”, — зам'явся Севастян, — „гуртом їдять.”

— „Диковина!“ — Гордій мовляє, —
„Чого на світі не буває!
От хоч і тут... чи бачиш той місток?
Навдивовижу всім турецький огірок,
А наш місток диковина не тая,
Чи є в Туреччині такая?“
— „Що ж там таке?“ — питає Севастьян, —
„Який там Бог послав талан?“
— „Такий талан“, — Гордій йому мовляє, —
„Що декого до смерті налякає.
Правдивий чоловік і їдь, і йди,
Не сподіваючись біди,
А ну поткнись брехун — утне такую шкоду:
Розсунеться — і той шубовсть у воду.
Була торік тут приключка страшна:
Шубовснув пан один і старшина“.
— „Он воно як! Це дивне діло!
Признаться, де вже я не був —
Такого дива і не чув...“
Промовив Севастьян несміло.
— „Ото ж то й то!“ — плете Гордій, —
„Місточок не абиякий!
Твій огірок — диковина сказати —
Нехай би, як гарбуз, а то ще більше хати!“
Розсердивсь неборак: — „Який ти молодець!
Попереду ще треба знати,
Які там в біса хати —
Неначе курінець,
Такі, що ледве можна влізти,
Лягти або присісти“.
Отак балакають, ідуть,
Вже й потомилися, аж ноги волочуть.
До города дорога й недалеко,
Не забариться б перейти,
Та як на те така стояла спека,
Що й місця не знайти;
У холодку — і там парня, аж в'ялить,
Бо сонечко вогнем неначе палить.
Ідуть... от-от місток... блищить уже й вода.
— От, дума Севастьян, біда!...

„Та й душно-ж!” — каже він, — „морока!...
А що, бач, річка тут глибока?”
— „Найглибше під містком, сажнів у два води”,
Сказав Гордій, — „а далі хоч бреди, —
Прехитра, пане-брате, річка,
Дарма, що невеличка”.
Одначе Севастьян придумав, що сказати:
— „Бач, курява яка, чобіт і не пізнають...
Ходім ми просто через річку;
Обмиєм чоботи і вийдем на травичку, —
І ближче, і чистіш”.
— „Еге”, — додав Гордій, — „і охвітніш...”

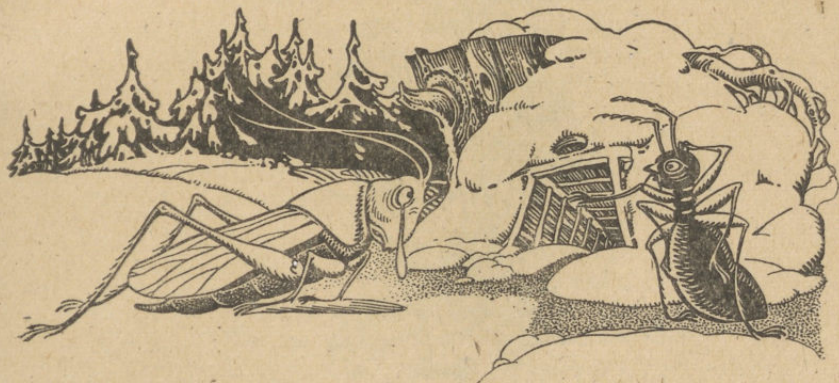
Брехню, як бачте, добре чеше
Мій Севастьян,
А інший неборак із городян
І Севастьяна перебреше.

К ОНИК СТРИБУНЕЦЬ

У степу, в траві пахучій,
Коник, вдатний молодець,
І веселий, і співучий,
І проворний стрибунець,
Чи в пшениченьку, чи в жито,
Досхочу розкошував
І цілісенькеє літо,
Не вгаваючи, співав;
Розгулявся на всі боки,
Все байдуже, все дарма...
Коли гудьк — аж в степ широкий
Суне злючая зима.
Коник плаче, серце мліє;
Кинувсь він до Мурав'я:
— „Дядьку, он зима біліє!
От тепер же згину я!
Чуєш — в лісі ворон криче,
Вітри буйнії гудуть?

Порятуй, порадь, земляче,
Як це лихо перебудь!"
— „Опізнився, небораче”, —
Одказав земляк йому, —
„Хто кохав життя ледаче, —
Непереливки тому”.
— „Як же в світі не радіти?
Все кругом тебе цвіте”, —
Каже Коник, — „пташки, квіти,
Любе літчко на те:
Скочиш на траву шовкову —
Все співав би та співав...”
На таку веселу мову
Муравей йому сказав:
— „Проспівав ти літо боже, —
Вдача вже твоя така, —
А тепер танцюй, небоже,
На морозі гопака!”

ДІДОК У ЛІСІ

Пішов Дідок у ліс по дрова:
Не забарився в'язку нарубать,
Та як її на плечі взять:
Осика — не полова!
Як не мостивсь, як не ладнав,
А оберемка не підняв.
Сердега сів, схилився
Та й зажурився.
Згадалось все йому — і давня давнина...
А де тепер вона?...
Минулось все, неначе снилось;
Далеко десь туманом вкрилось,
Не буде знов:
Прожив той вік, мов поле перейшов,
Квітчастеє, веселе та зелене...
Ох, доле, доле!... А тепер...
Дідок сльозу утер.
— „Забула десь і тая смерть про мене”, —
Зітхнувши тяжко, він озвався
І за верьовку знов узявся;
Аж чує — щось по листях шелеснуло,
Холодним вітриком дихнуло...
Коли глядить —
Страшенна Смерть близесенько стоїть...
Дідок оторопів, — і рученьки помліли,
І причувається, неначе із могили:
— „Я недалечко йшла,
На той світ душу провела,
Аж чую — тут і ти озвався”.
Сердега так перелякався,
Що аж тремтить; якби молодший був,
То, може б, дременував.

— „Звиняйте, тіточко, я... тее... вашу ласку,
Щоб допомогли мені підняти на плечі в'язку,
Як не во гнів це буде вам”.

Буває, трудно, гірко нам
На світі тую лямку терти,
А всетаки ми боїмось умерти.
Живий живе гада
І смерть — найгіршая біда.

ІВЕНЬ І ПЕРЛИНКА

Під тином Півень, біля хати,
Знічев'я смітник розгрібав
І квокчучи, там дещицю клював. —
Наїдку не було, а так — аби клювати.
У сміттячку углядів якось він
Блискучу, кругленьку Перлинку,
І дорогу таку новинку
Узяв та й викинув під тин.
— „Не хочу я таких дурних новинок”, —
Промовив він, — „нащо здалась вона?
За жменю цих цяцькованих Перлинок
Не дав би я і зернятка пшона —
Нехай дурний Індик ковтає”.

Так недотепа-неборак
Ганьбує те, чого не знає,
І думає, що добре так.

ГАВА І ЛИСИЦЯ

Літаючи по дворах, Гава
Шматок ковбаски добула:
Хоч кажуть, що вона дурна роззява,
А до крадіжки здатная була.
От узяла та й полетіла,
Щоб недалечко, у ярку,
На самоті поснідать до смаку:
Усе було, ще ковбаси не їла.
— „Спасибі”, — думає, — „розумним головам,
Що в світі потрудились,
Усячину робить навчилися;
Поміж людьми, як кажуть, добре й нам:
Щонебудь можна роздобути”.
Не встигла Гава носом ткнути,
Аж і Лисичка тут стоїть
І жалібно квилить:
— „Голубко-кумонько! Тебе я ждала-ждала,
Аж плакала, як виглядала,
Щоб голосочок твій почуть,
Хоч на хвилиночку про горенько забудь...
Ти, може, серденько, того й не знаєш,
Як гарно, любо як співаєш —
І соловейко так не втне...
Розваж хоч трошечки мене!”
Прийшлося роззявитись дурному горлу:
— „Кра! Кра!” — а ковбаса додолу,

Лисичка хап — і у куші мерщій, —
Оддячила кумі своїй!
Прокракала роззява, огляділась —
Чорт-ма куми і снідання нема...
— „А щоб ти”, — каже, — „подавилась,
Лукавая кума!”

Прилащиться підлиза хоч до кóго:

Солодкії слова

Приманюють великого й малого, —

То вже така дурниця світова;

Про це розумні знають люди,

Та що ж ви будете робить:

Хто маже — не скрипить, —

Так, мабуть, і до віку буде.

КІТ І БАБА

У одному селі була
Весела Баба Шелестиха.
— „Аби я добренько жила,
А більш копи не буде лиха!”
Шуткуючи було і скаже, і моргне:
— „Дивіться на мене!”
Всім весело, як Шелестиха скаче:
— „Не треба нам того, хто плаче,
Сльозами коровай не бгать...”
Весела Баба, що казати!
Раз на святках пішла куму провідати,
Погостювати і пообідати,
В бесіді серце звеселить,
Дулівочки попить,
А на потуху
Варенуху.
Оставсь у хаті Кіт хазяйнувати,
Щоб мишам воді не давати:
Сидів він цілий день під лавою даремно,
Аж покіль стало темно,
А бісова мишка ніде не шелестить;
Розсердивсь на таку дурницю,
Нюхнув угору — щось пахтить, —
Він скочив на полицю
І з миски ковбасу під припічок поніс.
— „Жди тих мишей, подумав, хай їм біс!
Це певне корисніше буде,
Не даром же смакують люди...”
Аж двері рип у хату із сіней, —
Вернулась Баба із гостей;
Як глянула — аж здивувалась,
Не думала, не сподівалась,

Щоб збожеволів Кіт, —
Хіба пристріт!...
Швиденько свічку засвітила,
Сама на лаві сіла:
Під припічком Мурло сидить,
А Баба головою хить та хить
І ну хазяїна журити:
— „Так от як ти почав робити!
За те, що жив в теплі, в добрі...
Гай, гай! Сміятимуться кури,
Кричатимуть в дворі:
Ледащо Кіт, злодюга Мурий,
Знущається над бабиним добром...
Його із хати помелом!...”
А Кіт ковбаску уминає,
Неначе й не до нього річ.
Бабуся знов: „І сорому немає!
Ковбаски захотів... який панич...
Це не панич, це чортова нахаба,
Це капость, це розор, а не користь...”
Дудукає п'явелька Баба,
А Мурий їсть собі та їсть.
Що ж допомоглось од бабїної казки?
Занапастив кільце ковбаски:
До половини, може, з'їз,
А то порвав і розкришив.

До прикладу я хочу так сказати:
Де треба настрашити, там нічого в кутку,
Як кажуть, прясти на тонку
І теревені розпускати.

День за горою погасав:
Затихло все в гаю густому;
Гусятник-хлопець заганяв
Од берега Гусей додому.
Гукав їм: „гайда!” і свистав,
Лозиною лінєвих підганяв.
— „От так ми дожились з дурною головою!
От так нас стали шанувать!” —
Гелґочуть Гуси між собою, —
„Нам тільки й світа — мандрувать
Від хлїва до болота
Та ще к тому така голота
Лозиною тебе жєне, —
Я, мов, отаман — бїйсь мене!
Де ж вона в світі правда тая,
Коли такеє діється з Гусьми?
Забула, мабуть, доля злая,
Відкїль наш рїд і що за птиці ми.
Учені та розумні люди
Усюди славу рознесли,
Що наші прадїди — нехай їм лєгко буде —
Великий город Рим од ворога спасли...”
А хлопець слуха і сміється:
— „Тривайте, прийдуть празники —
І ваща славонька минється:
Хазайка побєре за вас коповики;
Попадають ваші роги

Наперекір старовині,
Лежатимете ви на чиріні,
Між стравою задравши ноги”.

Сказав би байку ще не так,
Та мій язик примовкнуть мусить:
Буває, вискочить гусак,
Почне сичать та ще й укусць.

Десь у веселому краю
Зійшлися у гаю
Ведмідь товстий та волохатий,
Всесвітній пасічник-ласун,
Завзятий Цап-стрибун
І телепень Осел ухатий,
Дурного розуму невдатний син,
Та передражник Мálпенко Мартин.
Сидять, балакають під липою густою —
Хто бачив що, і де хто був,
Чи поблизу, чи, може, за горою,
Які новинки чув.
— „Погано братчики, без діла в світі жити!”
Так Мálпенко Мартин розмову завершив, —
„Признаться, ніде правди діти,
І я гуляючи прожив;
Одначе, скрізь тиняючись, чимало
Всього побачить довелось...
Ох, трудно в світі жити стало!
Пора і нам придумать щось...
Ви не турбуйтеся, — щоб довго не кортіло,
Я зараз хочу раду дати:
Музичить треба — от і діло,
Коли хотіли знати!
Зозуля накує музиці,
Сказати в добрий час:
Бенкет, весілля, вечерниці —
Покличуть всюди нас.

Нехай гуляють добрі люди
В своїй веселій стороні;
Їм хороше і нам корисно буде...
Чи добре я кажу, чи, може, ні?"
— „Так! Добре! Будемо музичить!" —
Ревнув Ведмідь, — „розумна голова,
Не гріх і розуму позичить...
Робота гуртова”.

І стали на тому: щоб слова не зміняти,
Не гаючись, це діло розпочати.
Днів через три вони в тому ж гаю
Справдили вигадку свою:
Роздобули баса, цимбали,
І скрипочка, і бубон є;
Прехорошенько посідали
Та як ушкварили — ой, лишенько моє!
Хто в ліс, мовляли, хто по дрóва,
Аж на весь гай луна гуде!
Ведмедів бас реве, неначе та корова
Із череди додому йде:
Цап на цимбалах палічками
І брязкотить, і дзенькотить,
Трусне борідкою або хитне рогами,
Мекече, бурмотить;
Між ними грає, не вгаває,
На скрипку Мálпенко Мартин,
Кувікає, пищить, як іноді буває —
Залізе порося у тин;
Осел силкується під кльоном,
Щоб всіх перемудрить,
І, як у діжку макогоном,
У бубон стукотить.
Злетілись гави і сороки,
Шпаки, чижі і горобці,

Регочуться, хапаючись за б'іки:

— „Ну так! Удрали молодці!

Нехай їй біс — такій музиці,

Сполохала наш тихий гай,

Не можна вдержатися ніякій птиці,

Хоч куди видно утікай...”

— „Ось цитьте бо!” — Мартин гукає, —

„Почин невдатний іноді буває!

Тривайте, братчики, не так ми сидимо:

От зараз я попорядкую...”

— „Щось та не так — і я вже чую”,

Озвась Осел: „ні, мабуть, не втнемо”.

А Малпенко йому: — „Та нубо”, — каже, — „годі!...

Не знаєш ти: музиці граць —

Не горобців полохать в огороді...

Послухайте, кому і де сидать:

Ведмедику — під липою старою,

А Цапу треба під вербу,

Ослові — на горбу,

Я примощусь під бузиною”.

Заграли знов — ще гірш нема ладу!

Якраз на ту біду

І Соловей тут опинився, —

Вони до нього: „Ну, мастак,

Ти здорово співать навчився,

Кажі поправді, що і як?”

— „А що ж”, — він каже, — „вибачайте,

Ні те, ні се:

Хоч десять раз пересідайте,

Немає, хисту — от і все...

Почув я раз — старі сміялись люди,

Що квач притикою не буде;

Питаю: як? — „А так, як бач,

Причина невелика:

Якая ж із квача притика,

Коли він квач?”

еня

Чаменько між людьми буває —
Один свою біду на другого звертає.
А іноді ще так крутне;
Не можна на людей, так він на біса спхне.
Щоб не наскочити на лайку,
Я розкажу вам байку.

Жив-поживав козак заможний Клим.
Вподобавсь він щаливій долі:
Де не повернеться, вона усюди з ним —
І дома, і у полі.
Шановний, добрий чоловік;
За те йому весь вік,
Сказать до прикладу, кувало і плескало.
І коники були, і пари три коров,
І плуг волів, і овечат чимало,
За огородом млин молот.
Довгенько щось, ще змалечку, у нього
Оверко, наймит, жив;
Моторний парубок, дотепний хоч до чо́го,
Усе він знав, усе гаразд робив.
Ніякий чоловік з гріхом не розминеться, —
І в селах так, і в городах;
Хоч ходить кінь на чотирьох ногах,
Та й той нераз спіткнеться!
Тяглась пилипівка, усе було як слід;
Прийшла Оверкові годинонька лихая:
Нізчимний борщ йому обрид,
Капуста і рулі та ще кулага тая;
Скоромого сердега забажав;
Десь він од паничів чував,

Що скóром здоровіше
Та ще к тому й смачніше.
— „Нехай же, думає, яєць я напечу,
Як буду у млині сидіти,
Наїмся досхочу —
Не буде так кортіти”.
Дождавсь черги, пішов у млин
Та зараз же і заходився
Зробить почин.
Із дроту дёржальце скрутить він умудрився,
Туди яєчко примостив,
Недóгарок в куточку засвітив
І над вогнем давай яйце вертіти, —
Розумного не треба вчити!...
Млин меле, стукотить,
Оверко думає: „Не треба і вечері...”
Аж тут хазяїн тиць у двері,
Роззявив рот, стоїть.
— „А що це ти, Оверочку, готуєш?
Пилипівки укоротив?
Біду чи що на себе чуєш?”
Оверко й руки опустив.
— „Я... далєбі... і сам не знаю...
Зовсім отуманів...
Як воно скоїлось — і не вгадаю.
— Це біс проклятий спокусив”.
— „Та брєшеш ти! Я тільки вперше бачу”, —
Дєсь угорі озвалось чортєня, —
„Перемудрив чортячу вдачу,
А на мене уся пеня”.

Л Е В Д І Д У Г А Н

Лев-дідуган на світі довго жив;
Багато лиха наробив;
На старість підтопавсь, нема вже тії сили,
Що при здоров'ї мав:
І ноги трусяться, і очі помутніли, —
Зовсім нікчемний став;
Лежить, одкинув хвіст і смерти дожидає,
А ще ричить і зозла позирає,
Неначе хоче настрашить.
Минулися вже тії роки,
Що розпирали боки, —
Тепер усяк йому віддячить норовить.
Колись він скрізь страшив, тепер у верболозі,
Як той горох, мовляли, при дорозі,
Хіба не схоче хто, той тільки не вскубне.
Кабан кликом під боки стусоне,
Жаднюга-Вовк рвоне його зубами,
Бугай товче рогами;
На що вже Зайчик-стрибунець —
І той урве хоч хвостика кінець,
А капосній Лисиці
Аж весело креснуть його по пиці.
Недужий лиходій і стогне, і харчить...
Аж бачить — і Осел біжить,
Щоб і собі хоч раз його вбрикнути;
Лев голову підняв, силкується гукнути:
— „Ой, де ж ти, смерть моя!
Закрий мені навіки очі,
Щоб вже не бачив я
Зневаги тяжкої дурної поторочі”.

І справді тяжко, що й казати!
От до чого силенний Лев дожився...
Бодай би був не народився,
Як так життя своє кінчать!

Хоч соромно, а можна прирівняти
І деяких людей
До тих звірей.
Не треба людям забувати;
Хто вік по-божому прожив,
Ніколи зла і кривди не чинив,
Того до смерти будуть поважати
І добрим словом поминати.

Осел і соловей

Раз у вишневому садочку
Лежав Осел у холодочку.
Побачив він між рястом Солов'я
І став йому гукати:
— „Здоров, співун! Насилу вглядів я;
Який маленький ти, а кажуть, що горлатий.
Ану, лишень, утни!
Казали у дворі індики,
Що ніби ти співаєш мастак великий,
Чи, може, брешуть, вражії сини?
Ану, нехай і я почую,
Яку там пісню ти вдереш —
Веселюю чи жалібну якую;
Тут сила не в тому — яку, а як утнеш!...”
І Соловей почав співати.
Лунає пісенька на весь садок;
Лежить і слуха дурень головатий,
Неначе справді знає прок.
А Соловей аж горло надриває
І на всі заставки співає:
Щебече і свистить,
І тьохкає, і торохтить.
На щó вже горобці — і ті попритихали
І прислухаться стали.
Замовк співун і на Осла глядить, —
Чи буде, мов, хвалить?
— „Ну, молодець!” — сказав суддя ухатий, ---
„Хороший птах:
Хоч невеличкий, та горлатий...
Ти, мабуть, виплодивсь не в наших сторонах.

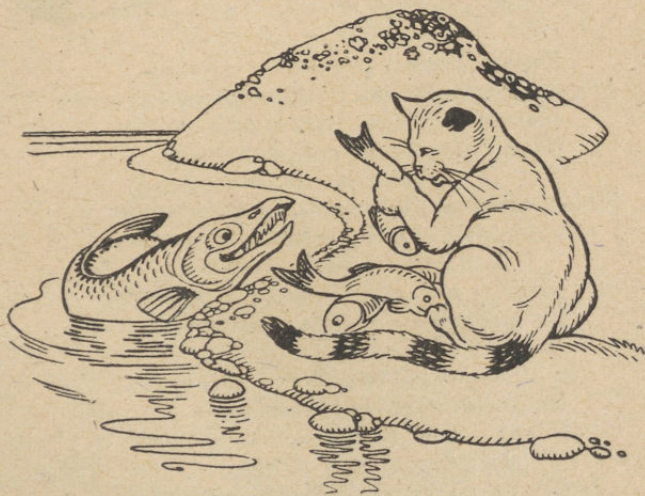
Коли б ти нашого наслухавсь півня,
Тоді б ще краще заспівав;
Хоч він тобі й нерівня,
А все таки хоч трохи б переняв”.
Такої похвали співун не сподівався:
Якби був знав,
То й не співав.
— „Прощайте, дякую!” — він до Осла озвався.
— „Прощай!” — сказав Осел, — „навідайсь
ще коли,
Бувай здоров, небоже!”

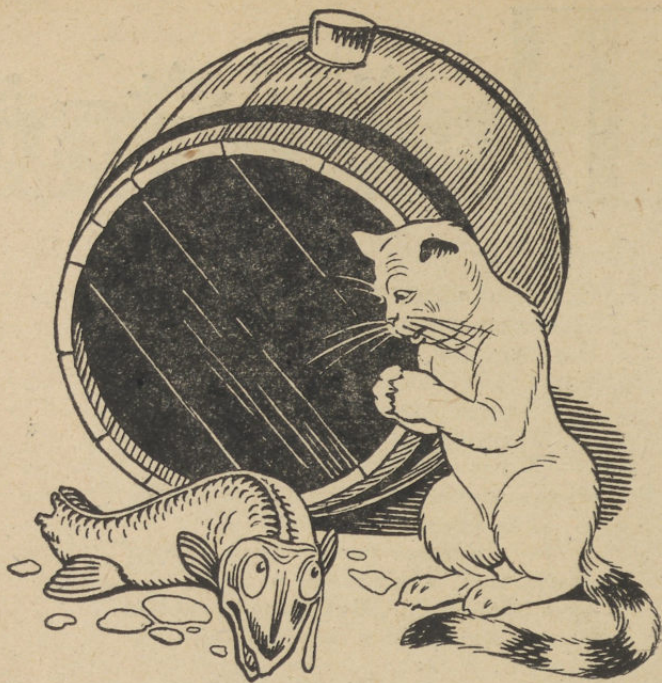
Таких суддів, такої похвали
Не дай нам, Боже!

ШУКА І КІТ

Один мордатий Кіт до Шуки учашав;
Пройдисвітка зубата знала,
Чого хвостатий кум бажав:
До берега частенько припливала
І щиро куманька свого
Карасиками шанувала,
А Кіт і не цуравсь цього.
Бо жирная мишва вже приїдаться стала.
Раз каже Шука так йому:
— „Возьми мене мишей ловити”.
Дивуючись, кум глянув на куму
Та й засміявсь: „Надумалась дуріти!
Не навтішаєшся таким добром;

Карась і сам у рот тобі ускочить,
А хитрая мишва так іноді морочить,
Що треба быть мудрованим котом,
Щоб висидить неначе неживому
І оком не моргнуть;
Буває, що всю ніч стрибаєш по-дурному
І ні однісінькій не вдається в'яз звернуть”.

А Щука на своє хилила:
— „Ет, вигадки! Велике діло миш;
На що ярші — і тих нераз ловила..
Піду бо я! Хоч раз мене потіш”.

Ніхто не бачив, тільки зорі,
Як ласий кум і шустрая кума
Через садок попхались крадькома
І зачинились у коморі.

Кіт на полицю зараз же стрибнув,
Бо там давненько був,

А Щука — у куточку
 Сховалася за бочку.
 От перед світом Кіт довідаться біжить —
 Аж Щука без хвоста лежить:
 Прокляті пацюки одгризли.
 — „Бач, серденько, в яку біду ми влізли!
 Хвоста й нема...
 Ніхто не винен — ти сама”, —
 Мурличе Кіт, — „це справді штука!
 Ну, що ж його тепер робить?”
 — „Голубчику, рятуй!” — тут простогнала Щука, —
 „На світі дай мені пожить...
 У став мерщій пусти мене, мій друже,
 До світа тут не доживу...
 Хоч і нема хвоста — байдуже,
 Якнебудь попливу”.
 Побачив Кіт, що діло препогане,
 Що, може, і йому вона в пригоді стане, —
 Узяв куму на спину примостив,
 Поніс до ставу та й пустив.
 Пішла між рибами про неї всюди слава:
 Сміються всі, карасики найбільш:
 — „Догралася! Тепер мовчи та диш,
 Безхвостая проява!”

На світі живучи, до віку вчись;
 Що наробила здуру Щука —
 Це всякому наука:
 Чого не тямш — не берись.

БІЛОЧКА

Пухнату Білочку до себе Лев прийняв, —
Навіщо й як — того ніхто не знав,
Бо не довідались сороки-цокотухи;
Вони б усюди брехні рознесли,
Зробили б бугая із мухи:
„І так і перетак, ми бачили, були...”
Дознався я, що Білочка служила,
Нічого не робила;
Було їй сказано: нікуди не втікати
І панову хандру потроху розважати.
Марудна служба, що їй казати:
Аж жижки трусяться скакати,
А тут сиди, очима моргай.
Наш вік біжить, не скажеш: потривай,
І Білочка свого діждала —
Старенька і беззуба стала;
Пора прийшла —
І службу відбула, —
За те чумацький віз горіхів наділили.
Хоч слово панове справили, —
Аж любо глянути: горіх в горіх,
Цілісінькую б зиму, дякуючи, їсти, —
Та тільки що ж? Дивись на них:
Дали тоді, як нічим гризти.

Є приказка весела: їж,
Коли роток ще свіж,
А то, як прийде час, зов'яне,
Тоді ніщо вже не загляне.

ЛЕВ НА ОБЛАВІ

Жили у гуштині глибокого байрака
Страшений Лев, всесвітній Лис,
Бурлака-Вовк і наш Сірко-собака,
Що із села помандрував у діє
І розбишакою зробився, —
З людьми, чи що, не вжився.
Побратались вони, щоб по-сусідськи жити,
Ніколи шкоди не чинить;
Умовились гуртом робити
Облаву потайну,
І хто добуде що — все нарівно ділити:
Лев був за старшину.
Улучив Лис годиноньку щасливу,
У верболозі притаївсь
І якось там козу дурну і полохливу
Піймати умудривсь.
Упоравсь молодець проворний
І звістку другим дав як слід;
Зраділи всі, що Лис такий моторний,
Що буде їм вечерея і обід.
Не гаючись, вони зійшлись на гору,
І каже Лев: „Я зараз поділю;
Глядіть, щоб не було ніякого тут спору,
Бо перебору не терплю!
Беру я першу четвертину, —
По уговору це моя;
І другу теж собі кладу частину,
Бо хто між вами дужчий? — Я!
І третю слід мені... Не мовте ні словечка:
Я — Лев, а не плоха овечка!
Четверту ж хто торкне або нюхне,
Той знатиме, як дратувать мене!...”

І очі витріщив, і грива стала диба:
Ану, мов, огризись...
— „Нехай тобі і озеро, і риба”, —
Подумали усі — та й розійшлись.

І я там був і придивлявся,
І кривду виляють хотів, —
Лев заричав, а я злякався
І приказку десь загубив.

Шелестуни

В одній долині, під горою,
Високий явір зеленів,
Край берега над чистою водою
Широкі віття розпустив;
Листочки з вітриком, жартуючи, шептались:
— „Ану, голубчику, ще, ще дихни!
Бач, братіку, які ми повдавались
Веселії Шелестуни!
Якби не ми з тобою шелестіли,
То хто б долину звеселяв
І з ким би ти тут, вітрику наш милий,
Гуляючи, любенько жартував?
Що б тут було без нас? Краса яка? —
Бур'ян та осока;
Була б долинонька, неначе пустка тая,
А подивись, тепер вона яка!
До нас зозуленька у гості прилітає
І весело кує, як в тихому кутку;
Вівчарик на сопілку грає
Під явором у холодку;
Співає соловей, неначе у садочку,
А серед ночі, в тихий час,
Тут мавочки гуляють у таночку,
І ясний місяць дивиться на нас”.

— „Коли б не ми, то й ви б не шелестіли”, —
Коріння загули із-під трави, —
„Коли б ми вам не піддавали сили,
То не бриніли б ви...”

— „Чого сюди корінням озиваться?” —
Зашамотіли листя угорі, —
„Ви що, а ми он що! До нас вам не рівняться,
Лежали б мовчки у своїй норі!...”

— „Тіпун вам на язик! Раденькі, що дурненькі!“ —
Коріння знов озвалися до них, —
„Ви самі, і ваші витребеньки
Розумному на сміх:
Не розуміючи, лепечете, як діти:
Гріх зневажати нас!
Хоч у землі судилося нам жити,
А все таки ми дбаємо про вас.
Не красувався б тут і явір цей високий,
Сказати в добрий час,
Такий рясний, хороший та широкий:
І силу, і красу він має через нас.
Минеться літчко, тоді по божій волі
Ми заснемо до дру́гої весни,
І ви пожовкнете, лежатимете долі,
Дурненькі Шелестуни.
І після вас дру́гії листя будуть,
Цвістиме все, як і тепер цвіло,
Зозуля, соловей і вітрик вас забудуть,
Неначе вас і не було...”

І між людьми такі ж бувають,
Як і на яворі, Шелестуни;
Нехай же баєчку вони
На вус собі мотають.

ЛАНЦІ

За тридев'ять земель... забув, признаться, де...

Був собі Лев — король силенний,
Такого не було ніде —

Страшений, здоровенний;
Якби наткнувся хто невзначай,
То, певне, вмер би з переляку;
Одним він махом під случай,
Бувало, вб'є скотину всяку.
Багатий дуже був той край,

Де він королював; чого не забажай,

Всього було доволі:
Вовків в лісах, зайців у полі
І птиці повно у гаях,

Такої і такої,
І риби всякої, великої й малої,
В озерах і ставах.

Хороший, тихий край; усі розкошували

І добре крали.

У короля служив і Лис;

Він над озерами був старшиною,

Щоб не орудував ніякий біс

Над королівською водою.

Лукавий Лис — усюди Лис;

Нераз про нього, може, чули, —

Дотепний, мудрий, як той біс,

Куди б його не повернули.

З одним Рибалкою він дуже подружив,

Хоч перед другими пиндючився спісиво,
Рибалка рибку дбав і у мішках носив,
А старшина товстів і багатів на диво...

Раз ласуни, як водиться у них,
Поснідать добре захотіли;
На сковородку положили
Десятків два карасиків живих,
Сметанкою якслід пообливали,
І на жарку їх шкварить прийнялись;
Вони і в голову собі не покладали,
До чого дожились.

Якраз в той час король там опинився.
— „А що”, — питає він, — „тут діється у вас?” —
І на Рибалку страшно подивився... —
„Це хто такий? Чого прибув до нас?”
— „Це”, — каже Лис, — „це мій... письменодитель...”
— „На-біса”, — Лев ричить, — „де взявся, відкіля?”
— „Сусіднього села покірний житель,
Не бачив зроду короля...” —

Промовив Лис і зирк на таганочок,
А там карасики шкварчать,
Справляють бідненькі таночок,
Аж хвостиками ляпотять.

— „Що ж то таке?” — про рибу Лев питає.

Лукавий Лис поважно докладає:

— „Великий господар!

Це безголоса твар

Пред королем своїм ликує,

Радіє і танцює...”

— „Чого ж це на сковороді”, —

Допитується Лев, — „а не в воді?”

Лис засмутивсь і ледве дише...

— „Дозволив я, щоб їм було видніше

Побачить відсіля

Ясновельможнішого короля!”

— „Нащо ж вогнем печеш?... Брехнею припахає!...”

Лис тільки хвостиком виляє...

Лев витріщивсь на старшину

І заричав ще дужче: „Ну?!”

А той круть-верть, неначе у кашкані:

Мовчить, язик прильпе к гортані.

Рибалка труситься, стоїть як пень,

Не розшолопає — чи ніч, чи день...

— „Так от як ви!... Мошеники! Поганці!” —

Лютує Лев. — „Видумуєте танці?

Так я ж вас проучу, коли ніхто не вчив!”

І він обох на землю повалив...

Чи так то воно ждалось,

А он як склалось!

Карасикам сердечним довелось

На сковородці танцювати,

Зате ж і цим тепер прийшлось

У короля під лапами співати.

Так їм і треба, бісовим синам!
Не все ж терпять і карасям.

Щоб, розбалакавшись, не влізти
„в проволочку”,
Я швидше ставлю точку.

Цуцик

Раз на вікні, у панському будинку,
Патлатий Цуцик спочивав;
То ляже на бочок, то догори на спинку,
Або на лапки морду клав.
Якраз проти вікна, звичайно під барканом,
Дворовий пес Бровко лежав
І думав: „Бач, яким він паном,
Ледачий Цуцик, став.
— „Здоров був, Цуцику! Знічев'я спочиваєш?“
Прийшовши під вікно, Бровко озвався...
— „Це ти, Бровко?... Чого бо так гукаєш!“ —
Промовив той, — „аж я злякався...
Ну, як же ти там поживаєш?“
— „Нащо питать! Либонь не знаєш
Собачого життя мого!“ —
Сказав Бровко. — „Далеко до твого...
Живу собі, бо треба жити;
Двір стережу і день, і ніч;
Всього доводиться терпіти, —
Не так, як ти, панич;
Та ще к тому і їка препогана:
Хлиснеш помий, коли дадуть;
А як невлад загавкаєш на пана,
То ще й під боки натовчуть“.
— „Жаль!“ — каже Цуцик, — „що ж робити!
Буває всяк, —
Обуха батою не перебити;
А от мені — хоч і до віку б так...
Живу в горницях, на килимах качаюсь,
Жартуючи на сміх;
Частенько з панночками граюсь
І лащуся до них;

І м'яко спать мені, і ласо можна їсти,
І бігаю не в бур'янах;
Сухенькі лапки, хвостик чистий,
Не так, як твій, у реп'яхах..." —
— „Ет, реп'ярами дорікаєш!" —
Сказав Бровко, — „а пам'ятаєш,
Як у пекарні був щеням?
Чи так жилося там?
Замурзаний під лавою тинявся..." —
Веселий Цуцик засміявся
І каже: — „То колись було,
Та загуло...
Дивись тепер, а не рівний малого!"
І він спісиво глянув на Бровка.
— „Як бачу, ти не робиш там нічого”,
Сказав Бровко, — за що ж це честь така?"
— „Дурний Бровко! — Не розумієш, —
Звиняй, що так кажу, —
Я те роблю, чого ти не зумієш:
На задніх лапках я по-вченому служу”.
— „Щоб ти сказивсь!” — Бровко собі шепоче,
А вимовити не посмів,
Бо Цуцик дуже запанів:
Скубне й Бровка, коли захоче.

Бровко мовчить і я мовчу,
Води не сколочу...
Вам сміх, мені гостинців в'язка.
Чи гарна моя казка?

АЗЫЙКА Й ЧЕЛЯДКИ

Колись жила Госпоженька старенька,
Багата і скупенька,
Два віки б то, чи що, хотіла жить;
Ввесь день клопочеться і не приляже,
Вночі не переспить.
— „Ви б заспокоїлись”, — було хтонебудь скаже:
„І докіль турбуваться вам?
Нехай би вже унукам та синам”.
Бабусенька була розумниця велика,
Усе було одно твердить:
— „Давненько сказано: своя рука владика,
Мене вже, серденько, не вчить”.
Були у неї дві Челядки;
Трудненько було жить,
Обридли їм бабусині порядки, —
І у неділеньку приходилось робить;
Не те, щоб погулять — нема коли й заснути,
Як добрі люди сплять;
Це б від такої тяжкої покути
Хоч куди видно утікати;
Поляжуть спать — не всніє сон приснитися,
Госпоженька вже й гомонить:
— „Вставати час! На світ благословиться!
Вам тільки б спать, а діла не робить”.
У хаті півень був, здоровий та горлатий,
Раніш усіх заходиться співати,
Неначе паніі він щиро доходжав.
Прийшла Челядкам думка злая,
Щоб вóрога денебудь дить:
Притихне, мов, яга старая,
Пізніше буде їх будить.

— „Де півень? Де?” — Госпоженька питає, —
„Уранці був, недавнечко співав...
Шукайте! Може, він в чужім дворі гуляє!
Догляділи? Ви й раді, щоб хто вкрав!”
Челядки бігають, неначе б то шукають,
Хазяйку, сміючись, вони перекривляють:
— „Уранці був! Недавнечко співав!”
А півня й слід пропав...
Не довелось Челядкам довше спати,
Дурна надія — вийшло гірш:
Хазяйка ремствує, щоб часу не втеряти,
Будить їх стала ще раніш.

Старії люди правду кажуть:
Два хитрих мудрого не переважують.

СТАРЕЦЬ

Ішов Старець по долині
З ламанцями у торбині;
Кругом поле зеленіло,
Хлібороба веселило.
— „А у тебе, Старче сивий,
Нема поля, нема ниви”, —
Вітер тихо промовляє,
Жалю серцю добавляє.
Скрізь безлюдно на дорозі,
Шумлять верби по облозі,
Вітер віє-виграває,
Старець слізюньки ковтає.
Аж назустріч із-за жита
Вийшла Доля грошовита,
Любо-мило засміялась
І до нього обізвалась:
— „Не плач, Старче, не журися,
Глянь на мене, звеселися,
Буде поле, буде хата,
Будуть коники-орлята
І усякая худоба,
І розкоші, і шаноба.
Золотії бачини гроші?
Із старого міхоноші
Вони зроблять пана, дуку,
Проженуть від тебе муку.
Тобі добре в світі буде,
Біля тебе будуть люди
На кишеню поглядати,
Медом речі поливати;
Пережив лиху годину —
Наставляй мерщій торбину”.

Кинувсь він... одна хвилина —
Настобурчилась торбина;
Гроші сиплються, аж сяють,
Старцю серце звеселяють.
— „Буде!” — Доля обізвалась, —
„Щоб торбина не прорвалась,
Бо годі вже, як прорветься,
Все пропало, все минеться”,
— „Ні, не бійся, Доле мила!” —
Каже Старець. — „Торба ціла;
Помаленьку, потихеньку,
Ще, голубонько, хоч жменьку...”
Доля тихо засміялась...
Торба трісь — і розірвалась...
Старець з ляку торбу в полу,
Потім кинувся додолу,
Лап та лап — скрізь моріжочок,
А хоч би тобі шажочок...
— „Доле ж моя, нене-Доле!” —
Він голосить на все поле, —
„Гроші мої, грошенята,
Де ви ділись, лебедята?
Ой, голівка моя бідна,
І голодна, і безрідна,
Тепер ляже в домовину
На порожню торбину!...”
І поплівсь він по дорозі...
Шумлять верби на облозі,
Вітер віє-виграває,
Старець слізеньки ковтає.

Моя байка, добрі люди,
У пригоді, може, буде;
Я подам вам раду ширу:
І при щасті знайте міру.

ЯГНЯ

Моторні діти, дівоньки й хлоп'ята!
Первоцвіт наш, веселі небожата!
Щоб знали ви, як в світі треба жить,
І стерегись, чого не слід робить —
Я розкажу вам баєчку маленьку.

Було собі Ягня, потішненьке таке,
В кошарі не було такого;
Жартливе і швидке,
Не слухало нікого.

Раз — чи само, або ж підмовив хтось —
Надумалось воно все стадо насмішити,
У вовчу шкуру одяглось
І ну скакати, аукати і страшити.
Регочуться, плигають і кричать,
Неначе б то бояться вовкулаки, —
Таке там стали вироблять,
Аж насторожились собаки,

А потім кинулись на вовчика гуртом,
Дали йому такої наминачки,
Що аж пшатки посипались кругом —
Собаки не дають вовкам потачки.
Де й дівся сміх, піднявся стон і плач,
Насилу бідного оборонили, —
От так, як бач,

Із жартів лиха наробили!
Всіх жаль бере — овечок і ягнят,
І журиться вівчар, і плаче бідна мати,
Бо то не іграшки, не жарт
В зубах собачих побувати.
Такого лишенька ніколи б не було,
Коли б не слухали дурної волі;
Жило б собі Ягнятко і росло,
Радіючи на ріднім полі.

ЖАБИ

Обридло Жабам, як на гріх,
В болоті жити самостайно;
Ніхто їх не чіпав дурних,
Жили, плодилися звичайно...
Так ні, ще треба, мов, не так,
І заходились: „Квак та квак!
Чом короля у нас немає?
Усякий дурень, може, знає:
Орел — у птиць, Лев — у звірей,
Є королі і у людей, —
Хіба ми вже й не люди?
І докіль так ще буде?”

Розквакались, плигають, скрекотять, —
Приспіла чортова робота, —
Рішили зараз же послать
Найбільших десять Жаб на другий бік болота
Просить у Доли короля.
Надвечір післанці вернулись відтіля
І землякам гукати стали:
— „Гей! Ставте могорич! Ми короля придбали!”
І знов клопочуться: як короля стрічать,
Як підступить, як привітать...
Аж чують, щось шумить... всі разом закричали:
— „Король! Король летить!” — і повтікали.
Тут щось з розгону в воду бух,
А Жаби з переляку: „ух!”
Який же там король став Жабам у пригоді?
Такий король, що сміх та й годі:
Здоровий-прездоровий пень.
Стоїть він ніч, стоїть він день,

Сплилось до біса Жаб великих і маленьких,
Старих і молоденьких.

Повитріщались, мовчки ждуть,

От-от, мов, озветься,

А пень стоїть, не ворухнеться.

— „Ну, що якби йому гукнуть?“ —

Шепочуть Жаби, — „починайте!

Ось цитьте, потривайте...

Чого це він такий чудний,

Неначе неживий?“

І зараз плиг одна, плиг друга... він нічого,

І Жаби — годі вже мовчать,

Плигають сміло і кричать,

А деякі позлазили на нього,

Та ще й сміються відтіля —

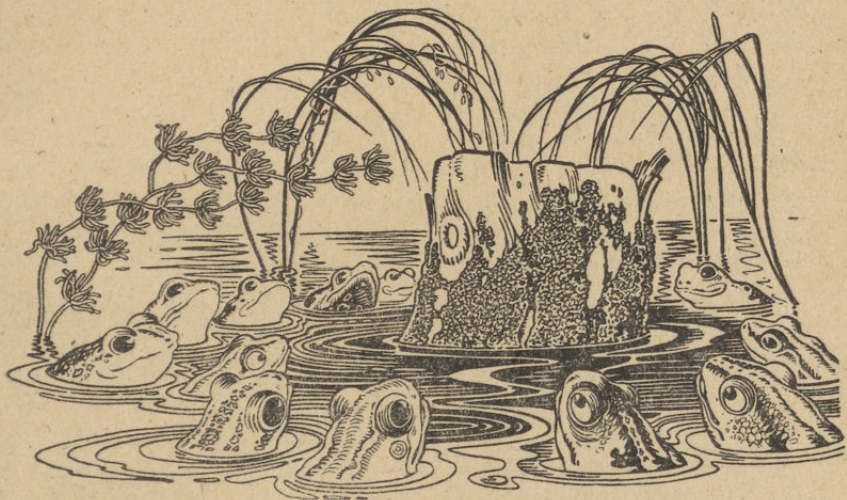
Не боїмось, мов, короля!

Додумались вони, що із такого дива

Не буде пива.

І почали вередувать:

— „Не хочемо! Не треба нам такого!“

Ходімте Доленьку блатать,
Щоб короля дала живого,
Щоб він усюди походив
Щоб жаб'ячий народ, болото звеселив!"
І Доля Жабам догодила —
Лелеку королем зробила.
— „От”, — кажуть Жаби, — „цей не так!
Хоч любо глянуть: і крилатий,
І довгоногий, і носатий,
І ззаду, й спереду козак!"
Недовго Жаби навтішались,
Бо виявилось те, чого не сподівались.
Лелека зразу холоду нагнав
І Жаб дурних клювати добре став, —
Найбільше молодих подобав він ковтати:
Щодень — десятків два і поминай як звати!

— „От тобі”, — кажуть, — „дожились!"

І знов благи Долю пошлелись:

— „Ой, Доле, змилуйся в пригоді!

Напало лишенько та й годі:

Король просвітку не дає,

Клює нас та й клює!"

— „А годі вам, не докучайте!

У вас усе недобрий час”, —

Сказала Доля, — „вибачайте!

Просили двічі — буде з вас”.

Прийшлося Жабам горювати.

— „Немає правдоньки і де її шукати?

Нум плакати, нум...”

І досі нумкають на глум.

Не гріх сказати, що й люди так,
як Жаби,

Частенько дурощі снують,

А доснуються до нахаби,

Тоді вже лихо тчуть.

В

ВЕРЕДЛИВА ДІВЧИНА

Буда собі Галя,
Дівчинонька-краща,
І багата, і вродлива,
Тільки дуже вередлива, —
Усякому зась.

Вона теє знала
І скрізь щебетала,
Як та пташка на просторі:
— „На те, — каже, — шука в морі,
Щоб трусивсь карась”.

Багата доля —
Веселая воля, —
Одна стежечку топтала,
Друга тирлич розсипала,
Куди вона йшла.

Труси мене, хлопче,
Козаче-молодче,
Щоб намистечко бряжчало!
Так їй щастячко співало,
Як була мала.

Не все ж дівувати, —
Сватів стали слати;
Чорнобривка гордувала,
Гарбузами надіяла,
Соромила всіх:

Той не до любови,
Не так вуси, брови,
Той носатий, той кирпатий,
Той невдатний, небагатий, —
Не треба таких!

Весна за весною
Летіли стрілою,

Дівчинонька ряст топтала,
Загулялась, не вгадала,
Як стала марніть.

Гульня віддуралась,
З журбою спізналась,
І частенько серед ночі
Стали плакати карі очі
І серденько нить.

Чи куди б летіла,
Чи кого б просила,
Що почати, що робити,
Як самотній в світі жити —
Не знала сама.

У віконце гляне,
За ворітьми стане,
Щоб розважить свою тугу,
Чи не йтиме козак з лугу —
Нема та й нема.

Колись був слідочок —
Засипав пісочок,
Була стежечка горою,
Та глухою лободою
Вона заросла.

Сиділа, сиділа
Та й наворожила
І якраз після Михайла
За якогось шкандибайла
Насилу пішла.

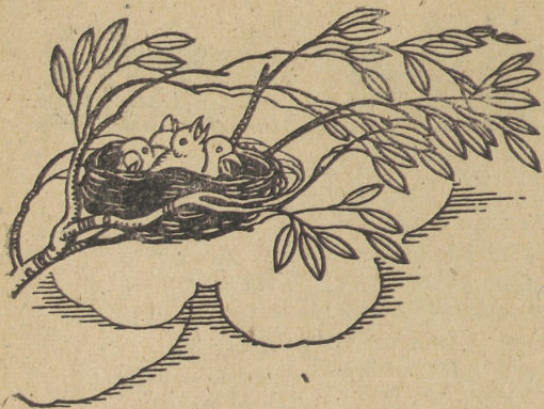
Дівчатоньки-діти,
Рожевії квіти!
Я вигдав вам брехеньку,
Щоб голівку молоденьку
Звеселить на час;
А ви собі смійтесь,
За вітром не вїйтесь,
Широ правдоньку шануйте
І не дуже вередуйте, —
Будуть люди з вас.

ЛИСИЦЯ ЖАЛІВНИЦЯ

У тихому гаю Лисичка щастя мала,
Як у своїм добрі жила, гуляла:
Ніхто її там не лякав,
І вдень, і ввечері там соловей співав,
І пташки нурхали, зозуленька кувала;
Скрізь зеленіло, все цвіло,
Так гарно, любо там було.
Лисиця так Сові казала:
— „От де по-правді можна жити
І доленьку хвалить,
В добрі кохаться, всіх любити,
Ніколи зла і кривди не чинити!”
Якби ж то правдонька шербата не була,
То, може, й справді б так жила.
Раз на калині недалечко,
Угледіла вона гніздечко, —
Сиділи пташки там:
— „Ох”, — каже, — „як не гріх котам
Таких малесеньких, безвинних не жаліти!
І їм же хочеться на світі жити...
Ну вже коти! Десь на лихо вони
Вродились, вражії сини:
Не тільки вдень — вночі поживу бачуть,
Не бачуть тільки, як горюють в світі, плачуть...
Зажерливих пройдисвітів таких
Я перевішала б усіх...”
І жалібниця щось сказати ще хотіла,
Аж пташки із гнізда додолу якось ляп —
Лисичка зараз хап та хап:
Прехорошенько всіх поїла...
Як жалібно співати почала,
А он на щоб звела!

Лукавий чоловік словами нас голубить,
Неначе всіх і жалує, і любить,
Для правди, для добра живе,
Як по воді пливе;
А ближче придивись ти —
І видно, що виля хвостом:
Помажу, мов, медком —
Солодке буде з'їсти.

ПАЛЯНИЦЯ І КНИШ

Сиділа у печі хороша Паляниця;
На господиню стала гомоніть:
— „А щоб їй так і сяк! І докіль тут сидіть?
У очі вилаю, бо не велика птиця!...”
— „Мовчи та диш!” —
Озався у куточку Книш.

Коли не людям байка пригодиться, —
Не всяка стежечка без спориша, —
То, може, знайдеться така Паляниця,
Що іноді послухає Книша.

С НІГУР ТА СИНІЧКА

Снігур, в гаю гуляючи,
Синичку кохав
І, скачучи на дубочку,
Любенько співав:

— „Биструшечко, вертушечко,
Синичко моя!

Чом не скачеш ти до мене,
Як до тебе я?”

Усміхнулася Синичка

І хвостиком верть:
— „Нагадав хтось тобі лихо,
Як тій козі смерть!...

Нам з тобою, Снігурику,
Під снігом не жить, —
Буде мене в чужім краю
Ясне сонце грить”.

Минулося теє літо,
Настигла зима;

Сидить Снігур на дубочку,
Синички нема.

В гаю вітер повіває
І снігом снує;
Снігур сидить на дубочку
І плете своє:

— „Биструшечко, вертушечко,
Синичко моя!

Чи згадуєш ти про мене,
Як про тебе я?”

Підморгують вражі Галки:

— „От так, перетак!

Розійшлося коханячко:

Та в ріпу, той в мак...”

Обізвалась у ліщині

Старая Сова:

— „А що ж”, — каже, — „на цім світі

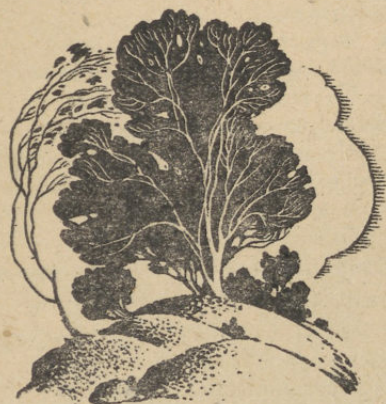
Усяке бува”.

Довелося й мені бачить:

Не в однім дворі

Оттакії точнісінько

Сидять снігурі.

Будяк і Васильки

Давно колись весела воля,
Гуляючи посеред поля,
Насіяла Васильків цілий лан.
Де взявся Будяк, на пригорку розцвівся,
Пишається, неначе пай,
І просторікать заходився:
— „Ой ви, Василечки, бадиллячко дурне!
Чи бачите мене?
Я вище вас, мене усюди видно,
Не тільки вам — усім завидно,
Красуюся, як на городі мак, —
На те ж то я й Будяк!”
Василечки зашамотіли
І нічогісінько сказати не схотіли,
А він базіка знов: „На вас я подивлюсь —
І засміюсь:
Химерні ви, малі, мене ж усяке знає:
Червона голова, ще й медом припахав,
Та тільки зась! Мене
Ніякая скотина не нюхне!”
Не втерпіли Васильки, обізвались:
— „Що ж будемо робить — такі вже повдавались!
А все ж таки і ми
Буваєм між людьми:
Світилочки нас на весілля просять,
Ще й стьожечками приберуть;
Нас на Йордань зимою носять
І на кутю на покуті кладуть.
Ти через лад пишаєшся, Будяче!
Гляди, базікання ледаче
До лиха доведе...
Он-он косар іде!...”

Будяк спісиво подивився,
Ще більше розходився:
— „Косар?! Нехай лиш, вражий біс,
Поткне свій простий ніс,
То й знатиме — варене, чи печене,
На те колючки є у мене!”
Іде косар і може б проминув —
Будяк його колючками шпигнув.
Розсердився козак — і замахнув косою...
Пропала чвань з дурною головою!
Василечки ростуть собі, цвітуть,
Їх гріє сонечко і вітрик їх гойдає,
І нічка тихая росою умиває;
Кругом — як рай: і бджілочки гудуть,
І пташечки, радіючи, співають,
Трудящу долю звеселяють,
І всім дарма,
Що Будяка на пригорку нема.

Давно на світі ходить рада,
Що гріх пишатися і других зневажать,
А треба пам'ятать:
Хто вище лізе — дужче пада.

ДІДОК І ВІТРЯКИ

Сидів колись Дідок під явором густим,
Зелене листячко неначе б то шептало,
Що шелестів і він, як був ще молодим...
Було, та загуло і сниться перестало...
Стояли перед ним два хлопці Вітряки,
Поприбиралися такими молодцями,
Що гляньте, мов, це ми, не прості козаки!
І почали вони молоти язиками:

— „Гай, гай, Дідусику!” — озвався один Вітряк, —
„І сива голова, і борода велика,
І розуму набравсь, а все таки бідняк
І в світі божому якась ти притика.
Он я надумався! Побачиш, потривай, —
Як гарно житиму, аби була охота!
Достану грошенят — у мене буде рай:
Будинок, дворище, мальовані ворота;
Біля воріт тобі збудую хатку я,
І будеш ти гостям ворота відчиняти
І житимеш в добрі; голівонька твоя
Не буде вже тоді під явором куняти”.

На це Дідок сказав: „Бринить добро твоє,
І гарно здалеку будинок бовваніє...
Розумний б'є на те, що справді в нього є,
А дурень думкою, як кажуть, багатіє”.

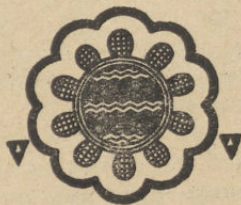
— „Я розсудив не так!” — верзе другий Вітряк, —
„Щоб в світі живучи ніколи не блудити,
Підлажуйсь до людей, вертись і так, і сяк,
А іноді умій солодку річ зліпити.
Хоч кажуть — хто мовчить, той ніби двох навчить —
Щербата вигадка: не можна мовчки жити,
Бо не чути того, хто дума і мовчить,
Міркуй усяк про те, як язиком вертати.

Ти думаєш своє, а вимовляй не те, —
І потече тобі усюди тее млеко,
Вигадливий язик дорогу промете,
І можна вибраться далеко-предалеко”.

— „Гляди, — промовив Дід, — „на світі є пристріт,
Такою думкою ти не хвались нікому,
Бо сказано давно: брехнею пройдеш світ,
Та от біда яка — не вернешся додому”.

Дідок замовк, — сидить і голову схилив.
— „От”, — думає собі, — „десь на лихо взялися...”
Аж дивиться згодя — нема вже Вітряків,
Бо засоромились і мовчки розійшлися.

Дідок сказав своє, тепер і я додам:
Моторна голова нехай свій розум має,
Шкода молоть брехню порожнім Вітрякам,
Бо мудра правдонька їм крилля поламає.

Кундель

На полі тихому жив у норі Хом'як;
На самоті скучав він, неборак!

Подивиться кругом — багато поля
Комусь дала щаслива доля:

І глянуть весело, і любо походить,
Не те, що у норі сидить.

Он двір стоїть багатиря гладкого,

Неначе городок;

Чого нема у нього?

Будинок і садок...

Надумався Хом'як себе розвеселити —

І насадив маленький квітничок.

Пороздітали гарно квіти:

Нагідочки, красолі і мачок,

Барвінок стелиться і рута зеленіє;

Подивиться Хом'як — аж серденько радіє.

Де взявся Кундель із двора...

Гасаючи по полю, —

Бодай би він не знав добра, —

Накинувся на тиху долю.

— „А що це ти тут наробив?

І нащо квітничок розвів?” —

Загавкав Кундель навіжений.

Аж затрусивсь Хом'як смиренний:

За що, про що, чого напав?..

— „Я думав, щоб”... — Хом'як казати почав,

„Щоб горенько було чим розважати...”

— „Ти думав?!” — Кундель став гарчати, —

„А чи дозволено ж вам думати, Хом'якам,

Неначе тим розумним головам?”

Злякався ще більш Хом'як, аж серце холодіє,
А мундель гав та гав:— „Так знай же ти про те:

Коли в дворі цвіте,

То за двором ніхто цвісти не сміє!”

По квітничку собака поскакав,

Усе понівечив і потоптав.

Став бідненький Хом'як і плакати, і тужити:

— „Ой, квіти, мої діти!

Нащо ж я вас кохав?

Нащо вас доглядав?

Хто ж розважатиме заплакану долю?”

Аж дивиться — іде по полю

Висока Правдонька і стала перед ним.

— „Чого ти журишся?” — вона спитала тихо, —

„Чи плачеш ти за ким,

Чи скоїлося лихо?”

— „Був квітничок у мене, а тепер...

Он, глянь, як Кундель навтішався!” —

Хом'як до неї обізвався

І лапкою сльозу утер, —

„Хоч би ти, матінко, якнебудь настрашила,

Щоб унялась собача сила...”

— „Ох!” — каже Правдонька, — „і я його боюсь,

Бо Кундель, бач, який здоровий, мов скотина:

Зустрінусь, аж трушусь, —

Нехай його страшать лиха година!”

Бодай би Кундель той пропав!
На Хом'яка нагнав таке він лихо,
Що той і приказку у норку заховав,
Аби, як кажуть, лихо тихо.

Л АСТІВКА І ШУЛІКА

Трудяща Ластівка край берега літала:
Земельку мокрую збирала,
Щоб хатоньку собі зліпить,
Щоб де було і їй, і діткам жить,
Тихеньку долю веселити
І Бога, і людей хвалити.
Сидів Шуліка на вербі
І так до неї обізвався:

— „Дивуюсь я тобі, —
Нераз я придивлявся, —
Усе ти між людьми і не боїшся їх,
Пройдисвітів таких;
Не тільки що під стріхою співаєш,
Ще й у вікно літаєш..
От хоч і я — не в тебе вдавсь,
Шулікою на світі звуся,
А лиха від людей набравсь,
І зло бере, а все таки боюся;
Досадно стане хоч кому:
Тобі привіт, мені біда велика”.

А та йому:
— „Я — Ластівка, а ти — Шуліка,
Я людям не чинила зла;
Де не була,

А ти, подумай, пане-брате,
Яке життя твоє завзяте:
Ввесь вік курчат і пташечок хапав,
Ні ласки, ні жалю не знав”.

Давно-давно мовляють люди:
Що добренько роби, то й добре буде.

Перекотиполе

Котилося через поле
Перекотиполе —
Довідаться щастя й горя
Край Чорного моря.
Розходилися поляни,
Аж серденько в'яне:
Одні на сміх піднімають,
Другі дорікають.
— „Тю-тю, дурний, розігнався!” —
Будяк обіззався, —
„Чого тебе вража сила
От тут розносила?”
А Півники-самохвали
І собі пристали,
Як горохом обсіпають,
Сміються, гукають:
— „А куди, джигуне милий,
Наш орле безкрилий,
Несе тебе дурна воля
Із нашого поля?”
Полин гіркий дорікає,
Сміху добавляє:
— „Буде пити меду й вина
У вражого сина”.
І Сон-трава не проспала,
Словечко сказала:
— „Він з дурною головою
Не має покою”.
Одна тільки не судила
Фіялочка мила,
Козаченька привітала,
В поход виряджала:

— „Добудь слави, нагуляйся,
До мене вертайся,
Я сплету тобі віночок,
Поведу в таночок”.

Мовчазливий Ковиль-свідок
Сказав напоследок:
— „Ось покинь ти, пане-брате,
Стрибання прокляте!
Славні бубни за горами...
Живи ти між нами.
Бо не зчуєшся, не вглянеш —
В болоті застрянеш,
А в болоті — з ким там жити?
Не зілля, не квіти,
Не червоная калина,
А погана тина”.

Перекотиполе чує
І далі мандрує,
Ні на кого не вважає,
Усім одмовляє:
— „Не хочу я тут сидіти,
Між вами марніти,
Не таку треба долю
Перекотиполю.

Поборюся з дужим морем,
Позмагаюсь з горем
І покочу скрізь по полю
Веселую долю”.

Прикотилась сміла воля
До чужого поля;
Кругом море розляглося
І з небом злилося...
Де на світі тая сила,
Щоб змагаться сміла?
„Що ж то буде?” — Страх озвався
І в лози сховався.
Не так снилось, не так ждалось,
Як на лихо склалось:
Розсердилось горде море,
Накинулось горе.

Одно хвилі-гори котить,
Об берег колотить,
Друге шкодить, зневажає
І жалю не знає.
Море кинуло в долину,
Мов тую пір'їну,
Горе вітром ізсушило,
Піском придавило.
Підманила, обманила
Надієчка мила,
Посміялась чужа доля
З Перекотиполя.
Лежить воно, гірко плаче,
Чорний Ворон криче:
— „Рятуй своє, рідна доле,
Перекотиполе!”

Козаченьки молодії,
Орли золотії!
До вас байку докотила
Порадонька мила,
Щоб і ви не забували,
Як діди казали:
Не жалкуй на тую долю,
А на дурну волю!

ЛЕВ І КОМАР

Десь там, не в нашій стороні,
Під височенною горою,
Серед діброви в гушині
Вечірньою добою,
Поївши добре, Лев лежав
І гордовито поглядав.
Здоровий сам, кудлата грива,
На пиці широченний ніс, —
Не тільки миша полохлива,
Злякався б навіть і сам біс.

Близенько на вербі комарики дримали,
Тихенько нічки дожидали.
Один Комарик молодий
Розхвастався перед старими:
— „Он”, — каже, — „як розтягся біс рудий!
Господарює над дурними,
Бо нікому його провчить...
От я ні кришки не боюся,
Аж сміх бере, як подивлюся,
Що перед ним усяка твар тремтить”.

На це озвавсь Комар старенький:
— „Гай, гай! Раденький, що дурненький!
Дурне й базікання твоє:
Лев — сила, пан на всю діброву,
Захоче і хвостом уб’є
Не тільки комаря — корову”.

Комарик молодий своє дзинчить:
— „Мене не настрашить,
Нехай хоч як хвостом молотить;
Нехай він сім коров покотить,
А я от зараз полечу,
Дам йому лиха до-плачу”.

Комарик молодий спустився
І дратувати заходився.
Лев головою покрутив;
Комар йому на лобі сів,
Лев лапою тернув по пиці,
Бо вже були такі дурниці;
Комар круть-верть — на ніс присів,
Лев клацнув, не вхопив;
Комар ще гірше умудрився
І в усі опинився.
Схопився Лев, хвостом крутнув,
На всю діброву кашлянув,
Аж галки крику наробили,
У лозах десь вовки завили,
І пугач пугать став;
Повитріщались з ляку сови,

І бідний зайчик драла дав
Аж на кінець діброви, —
А в'їдливий Комар своє робив.
Лев і стрибав, і по траві качався,
І у кущі ховався,
Із сили вибивсь, аж упрів,
Не знав, що діяти з собою...
Комар сховався, Лев упав,
І довго, лежачи, стогнав,
Неначе воював з великою бідною.
А на вербі сміються угорі
Ледачі комарі.
— „Ну молодець!” — гукнув Комар старенький, —
„Утяв, дарма, що молоденький!”

Химерна баєчка пригодна і для нас:
Чого, подумаєш, на світі не буває!
Маленьке лихо в інший час
І значним людям докучає.

ИДА

Щоб хуторну хандру прогнати,
Один вигадливий Панок
Задумав до себе розумних наскликати
І світом мудрости розбуркати свій куток.
На раду він покликав Кума,
Бо між розумними то був найкращий цвіт.
Він і мовчить розумно, і розумно дума,
Бо знав людей і бачив світ.
Приїхав Кум — і почали судити:
„Оттак і так”, — Пан каже, — „хочу я:
Чи буде бобу решето, скажи ти?
Чи гарна вигадка моя?”
— „Цікаве діло, що й казати!” —
Промовив Кум, — „гаразд придумав ти;
Хоч небагатечко, а можна назбирати,
Бо дурнями, мовляв, хоч греблю нагати...
Ось нум лічить, чи прийдеться до діла?
Панько Небреха — перша голова,
Вовчок та Мирний — це ще два;
Нечуй та Свистуненко Сила...”
— „Тю-тю на тебе!” — крикнув Пан, —
„На біса ти до гурту пхаєш Силу?
Хіба за те, що дорогий жупан?...
А от і проминув ти Сліпченка Данила!”
— „Цить!” — каже Кум, — „я не збрешу;
Не торохти, сховай слова завзяті;
Скажу я нищечком, бо піч у хаті...”
Той ухо прихилив, а Кум шу-шу, шу-шу...
— „Хіба!” — промовив Пан і засміявся, —
„Покличемо і Силу, коли так...
Розумний, Куме, ти удався!...
Куди не поверни — мастак”.

Як радилися, так і сталося;
Як квіточка, надія розцвіла;
Хоч небагатечко гостей зібралось,
А все ж бесіда гарная була.
Як тихая вода, лились розумні речі,
І вимовлялось те, чого ніхто не чув;
І Сила там між ними був —
Скавав, як дурень з печі...

— „От тобі й на!“ — Хтонебудь пристидить, —
„Розумних кликали і дурня прилїпили,
Правенько почали, та й покривили...“
Та годі вам, мовчіть!
Тут сила не в тому, що дурень Сила,
А в тім, що гроші — сила.

Зозуля й Горлиця

Зозуля Горлиці жалілась,
Що доля їй недобрая судилась:
Мов сирота вона, тиняється сама,
Минає літечко, порадоньки нема.
— „А діти?” — Горлиця питає, —
„Чи, може, хто гніздечко зруйнував?
Чого на світі не буває!
Хто, серце, горенька не знав?”
— „А дур їм, дітям тим!” — Зозуля закувала, —
„Нащо здалось гніздо мені?
Яечка крадькома я другим підкладала, —
Нехай висиджують дурні!
То все, голубонько, дурниці:
Нам літечко святе
Судилось не на те,
Щоб у гнізді сидіть, як печериці!
Згадала я зозульників дурних, —
Бодай вони мандрикою вдавились, —
Як кувала я — за мною волочились,
Тепер, хоч би один на сміх...”
— „Ну, коли так”, — їй Горлиця сказала, —
„Ти, вітрогононько, на долю не звертай!
Все літечко кукукала, гуляла —
Тепер сиди, очима моргай”.
Нераз Зозуля Горлицю згадала,
Як кулаками сльози утирала.

Дарую байку я возулям молодим, —
Не тим,
Що у гаях гульню справляють, —
Дарую я своїм,
Що у цяцькованих корсетках походжають
І крутять розумом дурним.
Нехай вона на спомин буде,
Що не щодня бува бридня;
Пшениченьку позабирають люди,
Останеться суха стерня.
А восени підкрадуються морози,
На серце томлене накинуться зима,
І не роса паде — поллюються тихі сльози,
Що є, мов, каяття, та вороття нема.

ЦЬКОВАНИЙ ОСЕЛ

Додумався Осел, що він якась мина,
Зневагу від усіх доводиться терпіть,
Що надокучила така лиха година,
Що треба і йому хоч трохи краще жити.
Він чув, що там, над морем широченним,
Стоїть гора одна;
На тій горі, під дубом височенним,
Сидить всесвітній старшина —
По-вченому Юпітером він зветься,
По-пробстому ж — Нечипір Громовик:
Як гримне, аж земля трисеться,
Жахається і звір, і чоловік.
— „Піду”, — сказав Осел, — „хоч що вже буде!
Побачимо, чи правду кажуть люди,
Що нібито відвага сльози ллє,
А в добрий час мєди і вина п'є”.
Прийшов, на гору зліз, низенько поклонився,
А Громовик до нього обізвавсь:
— „Чого це ти тут опинився?
І як це ти сюди пропхавсь?”
— „Приволокла лиха година!
Сміється з мене всякий біс”, —
Жаліється Осел, — „усякая скотина
Дере передо мною ніс.
От хоч і коні... збруя, бляшки,
Коваль підкови їм кує,
Прикраси їм усякі є —
Побрязкачі, блискучі цвяшки,
А я... оттак, як бач, —
Хвіст телінається та й годі!
Нема порадоньки, хоч плач...
Владико! Змилуйся в пригоді!”
Владика засміявсь, аж ліс застугонів:
Покликав він Фортуниху Домаху:

— „Ану-лиш”, — каже їй, — „порадуй бідолаху,
Щоб між людьми і він бринів:
Ти начепи йому на шию срібний дзвоник, —
Нехай радіючи, хвостом вертить,
Як у болоті ополоник,
І дзвоником бряжчить”.

Зрадів Осел, у ноги повалився,
Фортуниху у рученьку лизнув
І так з гори чимчикувать пустився,
Що трохи шиї не звернув.

Побіг він навпростець, нічого не минає,
Чи нива, чи баштан — не розбирає,
Толочить і ламає.

На вигоні телят перелякав;
Ускочив у село — всяк очі витріщає,
А він брикає, хвіст задрав,
Аж куряву підняв, —

Собаки гавкають, і дівтора тікає...
Цяцькований Осел придбав нову біду:
Де не повернеться — усе не до ладу,
Чи шкоду втне — не подарують,
Почують, що дзвенить — палогою частують.

Осел прислів'я нагадав,
А я до байки приладнав:
Нехай не забувають люди,
Що дурень всюди дурнем буде.

Лисиця й виноград

Прибігла раз Лисичка у садок;
Вподобавсь дуже їй привітненький куток:
І гарно погулять, і любо подивиться,
То тим, то цим там можна поживиться.

Глядить —

На тичках виноград висить,
Густесенько, аж тички нахиляє.
— „От”, — дума, — „снідання смачне;
Усяка ягідка неначе привітає,
Неначе каже: їж мене”.

Та от біда яка: відкіль вона не гляне,
Де не зопнеться — не доставе;
Облизує роток —

Хоч би десяток ягідок.

— „Бач”, — каже, — „люди як хитрують.
Неначе носом чують...”

А на вершечку поравсь Горобець:

Усюди він, проворний молодець,
Примазаться уміє на дурничку, —

На те вже вдався.

Побачив він Лисичку

І зараз обізвався:

— „Здоровенька була, Лисичко!
Поласуй з нами, молодичко!

А виноград же то який:

У вашому гаю не виросте такий!..”

Лисичка думає: „Цвірінькало ти сучий,

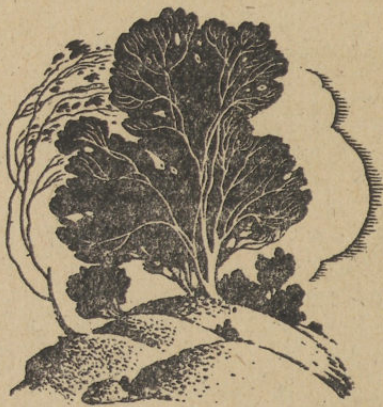
Без тебе знаю я...” — „Ні”, — каже, — нам не йде,

Кислючий-прекислючий:

Оскома нападе!”

Розсердилась вона і подалась додому,
Жалкуючи, що бігла по-дурному.

Так завидючий чоловік
На брехні верне свій язик;
Чого не втне, чи не доставе —
Усе погане.

ФІЯЛКА Й БУР'ЯН

Веселая весна була;
Зазеленів вишневенький садочок;
Пахучая Фіялка розцвіла
І звеселила свій куточок.
Де взявся Бур'яні, насіявся кругом
І квітку бідною понівечив він дуже:
Не та краса і пахне Бур'яном;
А Бур'яну про те й байдуже.
Ще й хвастать заходивсь,
Барвінкові хваливсь:
— „А що, Барвіночку хрищатий,
Яка краса у нас цвіте!”
Барвінок так сказав на те:
— „Цвісти між Бур'яном — бодай би не димдат!”
На весь садок одна, та не людна;
Дала красу веселая весна,
Та не дала їй долі”.
Прийшов Хазяїн, поглядів, —
Давно в садочку був — загаявся у полі,
Розсердився і косу ухопив...
Черк, черк — і весь Бур'ян зваливсь,
А в Бур'яні й Фіялка полягла...
На безталанну Барвінок подививсь
І жалібно промовив: — „Одцвіла!”

У мене Правда гостювала
І баєчку подарувала,
Щоб передав я всім,
Найбільше молодим:
Погане панібратство шкодить
І доброго ні на що зводить.

ТІНЬ І ХЛОПЧИК

Раз на лужку проворний Хлопчик грався,
Побачив Тінь свою і засміявся.
„От зараз”, — каже, — „я її вловлю,
На шапку наступлю,
Не зчується і не вгадає...”
І, як метелик, Хлопчик полетів,
А Тінь попереду, неначе утікає,
Щоб не вловив.
Женеться Хлопчик дужче, прудше,
А Тінь собі ще краще, —
Ніяк не дожене,
Бо сказано, мале — дурне.
Біг Хлопчик, біг, удовольнився,
Далеко бігти не схотів,
І верть назад — як м'ячик покотився,
Задихався, почервонів:
Неначе пташка в клітці, б'ється
Маленьке серденько його...
Коли глядить — а Тінь за ним женеться,
Мов ловить дратуна свого.
Знов Хлопчикові закортіло, —
„Ні”, — каже він, — „мене не доженеш!
От я вернусь, на тебе кинусь сміло,
Тоді вже не втечеш!”
Плиг... плиг... і знов повітрилась робота,
Дуріє молода охота.
Ганяв, ганяв —
І не піймав;
Розсердивсь він на ту дурницю,
І покотився на травицю,
Оддихать трошки, переждать.

Тимчасом сонечко за хмарку закотилось,
І Хлопчикові знов побігати захотілось,
І знов він став шукати,
Усюди розглядати, —
Туди-сюди голівку повертає,
Де ділась Тінь — і не вгадає.

Як тая Тінь, так щастя між людьми:
І бачили, і знаєм ми —
Біжить воно за тим, хто не шукає,
А той, хто хоче, не піймає.

СОЛОМ'ЯНИЙ ДІД

Щоб Горобців шкідливих настрашити,
Вигадливий Хазяїн взяв
Солом'яного Діда приладнав
Та ще й з лозиною, неначе хоче бити:
Горобчики сміються у кутку, —
Вони, пройдисвіти, дознались,
Що то химера, не злякались
І шкоду роблять у садку.
— „Чи вам обридло в світі жити?“ —
Озвався Пацюк, — „он Дід стоїть,
Лозиною вас хоче бить, —
Тікайте швидше, дуросвіти!“
А Горобці кричать: — „Найшов дурних!
Ми бачили ще не таких:
У панському саду стояли генерали —
Та й тим на голову сідали,
А це солом'яник... Не боїмось..
Під носом пурхаєм і сміємось”.

Такі Діди і між людьми бувають,
І нічогісінько не помагають;
А час би людям перестать
Солом'яного діда пхать
І тільки горобців смішити;
Тепер не лугалом добру навчать,
Нам треба іншого бажать —
Живого слова, правди і просвіти.

АБАН І КОМАР

У холодочку, під вербою,
Приліг Чабан спочить;
Кийок поклав під головою,
Собака у ногах лежить, —
Не боязко, заснути можна сміло:
Отара стишилась, лінується ходить,
Бо дуже сонечко пригріло,
І хоч би що — собака не проспить.
Заснув Чабан, а лишенько не спало:
Гадюка вилізла з трави, сичить...
Комар углядів, жалко стало,
І Чабана він кинувся будить;
Гудів-гудів, аж крилечка помліли,
А той не чує — спить;
Комар присів на лоб, щоб з усієї сили
Свій гострий носик устромить.
Чабан прокинувся — аж перед ним Гадюка,
Він києм бух — і витяглась зміюка;
Пропає би був Вівчар,
Та визволив Комар.
Куди ж він з переляку дівся?
Ого ж то й що! Чабан Гадюку вбив,
А Комаря, що прислужився
І в пору розбудив,
З просоння тріснув так, що аж прилип до лоба.
Така то за добро шаноба!

Як перед більшим менший чоловік
До правди повернуть язик
Одважиться, по стародавній мові,
Що хлібець їж,
А правду ріж,
Того й гляди — утнуть, як Комарові.

КОРОБАТЬКО

Десь на шляху, біля дуброви,
У хаті чепурній шинкарочка жила;
Про біле личко, чорні брови
Далеко чутка йшла.
Один купець, — забув як звати, —
Із ярмарку багато грошей віз
І до шинкарчиної хати
Він повернув і з воза зліз.
Вишнівочка-первак, хазяйка чорноброва,
Та ще к тому веселая розмова
Забавили його,
І він забув погонича свого.
Шинкарка язиком, як на цимбалах грає,
Купець, прицмокуючи, п'є,
Погонич все на клунок поглядає,
Бо догадавсь, яке добро там є.
У хаті жарти, сміх: погонич пильно слуха
Та й думає: „Багатим всюди рай!”
А біс йому в обидва уха
Все шепче: „Утікай!
Багатирем ти станеш, будеш паном,
Розкошуватимеш ввесь вік...”
І розум в голові покривсь чудним туманом..
Погнав він коненят і десь у полі зник.
Одумався гуляка, вийшов із хати,
Туди-сюди — було, та загуло..
Купець заметушивсь... „Рятуйте!” — став кричати,
А рятувать і нікому було.
Побіг він, плачучи, шукати вітра в полі;
Нема ні чутки, ні сліда.
Не сподівався він такої злої долі,
Не снилася йому така біда.

Літали в полі скрізь і вітра не піймали...
Рибалки шапочку край берега найшли,
І хвилі їм нічого не сказали,
До моря горе понесли.

* * *

За днями дні летіли і минали;
Пристарілось і те, що змолоду цвіло;
Багато деяких пісень переспівали;
Повстало те, чого і не було.
Скоробагатько по горі скотився,
У городі на ноги став, —
На пустирі будинок уродився
І всіх причарував.
Меди і вина щастя розливало,
Скоробагатько панував,
Усе йому кувало і плескало,
І чорт дітей, як кажуть, колихав.
Як бджоли на той мед, злітались городяни
І ласо їли всі, і солодко пили,
Розумником його зробили громадяни,
Хоч казочку про шапочку й плели...
Що язика! Не вимовчуть ніколи,
А добрі пироги —
Не вороги:
Не слід дураться хліба й соли.

Хотів сказати ще більше я,
Та перебила доленька моя:
Даремна, каже, річ, і рот тобі замажуть,
Сиди собі, не лізь,
Бо золотий обушок, люди кажуть,
Відчинить двері скрізь.

ХМЕЛИНА Й ЛОПУХ

У одному хорошому садочку,
Геть-геть аж у куточку,
Стирчав Кілок між Лопухом,
А по ньому Хмелина повилася
І гарно так з ним обнялася,
Неначе дівчина з хорошим козаком.
— „З тобою ми, коханий мій Кілочку,
Зустрілися у добрий час,
До віку житимем у тихому садочку,
Нехай всі дивляться на нас”, —
Зеленая Хмелина розмовляє,
І на Лопух спісиво поглядає,
А той сміється у кутку,
Бо чув не раз брехню таку.
Хоч і Лопух, а, мабуть, знає,
Що здача козирів міняє.
Прійшов Хазяїн, висмикнув Кілок
І посадив Дубок —
Нехай, мов, буде у садочку.
Хмелина пісеньку таку
Приспівує Дубку:
— „Здоров козаченьку-Дубочку,
Порадонько моя!
А як же ждала я!
Тепер зрадіє наш садочок...”
І повилася на Дубочок.
Лопух не втерпів, обізвався:
— „А що, Хмелинонько, уже не жаль Кілочка?
Недавнечко у тебе красувався,
Тепер прилипла до Дубочка?...”
— „Хто б, хто гарчав,
А ти б мовчав”, —

Одрізала йому Хмелина, —
„Сухий кілок, як пенъ, стирчить,
А не ж таки жива Дубина —
Росте і шелестить”.

Так в світі хитрая людина
Усюди в'ється, як Хмелина:
Чи то кілок,
Чи то дубок —
Усе, мов, пригодиться, —
Аби було на ко́го виться.

ЖУК І БДЖОЛА

Був ясний день, веселая година:
Раділи і садок, і поле, і долина:
Під лопухом у ямці Жук сидів
І сам собі тихесенько гудів,
— Що день йому обрид, кругом усі товчуться,
Що дуже сонечко і світить, і пече:
І гаряче, і боляче,
І боязко йому, сліпаючи, поткнуться,
Бо день не на добро, а на лихо зведе...
Аж дивиться — Бджола між квітами гуде,
То на одну присяде, то на другу.
Щоб трошечки свою розважить тугу,
Жук, сміючись, озвавсь: „Здоровенька була!
І добренько, що в гості прибула;
А що, комашечко, ще долю веселеньку
Потішимо, не помремо?”
— „Хвалити Бога, живемо
І діло робим помаленьку”, —
Бджола промовила йому, —
„Ти ж не летиш чому?
Побачив би, як все цвіте, радіє”.
— „Не хочу”, — каже Жук, — „і голова здуріє,
Аж зелено в очах від сонечка того;
Нам краще, як нема його,
І хоч би не було — байдуже...
Тобі я, Бджілочко, дивуюсь дуже
І, коли хочеш, раду дам:
Умієш мед робить — і знай свої науку,
А то ще нате, мов, і вам, —
Чому не брать таку солодку штуку!
Цікава дуже ти, нічого не минеш,
Усяку квіточку перебереш,

І треба, і не треба,
Коли б змогла, поперлась би до неба”.
— „Змовов ти, Жучку, недоладню річ, —
Бджола йому сказала, —
„Твою голівоньку покрила темна ніч,
І світу божого вона не розпізнала.
Турбуються усі, турбуюся і я,
Нехай там буде капля і моя,
Нехай і Бджілку люди знають
І божу мудрість величають...
Що ж, Жучку, досі ти
Добув у темноті?
Собі нічого і нікому:
Цілісінькую ніч гасаєш по-дурному,
А блисне світ — ти лобом у вікно,
Не розуміючи, нащо і що воно...
Шкода з тобою розмовляти,
Даремно час теряти, —
Ти — Жук, а я — Бджола,
Прощай!” — і загула.
— „Куди тобі! Яке казання вдрала”, —
Промовив Жук, — „розумна дуже стала!”

Так недотепний, темний чоловік
Не долюбляє ясної освіти,
Бо, як той Жук, до темноти привик;
А дай йому хоч зернятко просвіти,
Не буде він, як Жук, гудіти,
У нього загуде, як Бджілочка гула
Розумна правда і хвала.

ТРАНДАФИЛЬ І СВИНЯ

Свиня пропхалась у садок, —
Усюди треба їй, ледачій,
Усунуть свій зажерливий роток,
Бо сказано — свиня і робить по-свинячи:
В багні куйовдилась, ще й на квітник прийшла
Між квітами пориться.
А посередині Трандафіль там цвіла,
Хороша, повна — любо подивиться.
Свиня до неї тиць — і кинулась назад,
Знайшла понура клад —
Обиду превелику:
Трандафіль поколола пику.
— „Такую погань держать у садку”, —
Промовила Свиня, — „та ще й на квітнику!
Що з того, що пахтить, коли у пику коле?” —
Похрюкала і побрела у поле.

Так ясна правда для брехні,
Як та Трандафіль для Свині,
І перекір і закарлючка:
Хороший чоловік усім
І друг і побратим,
Поганому ж — колючка.

ДУБ І ЛОЗИНА

Стояв високий Дуб серед долини
І гордовито всюди поглядав.
Сміявся він з тоненької Лозини
І так їй раз сказав:
— „Яка химерна ти, нікчемная Лозино!
Твій батько Верболоз здурів:
Неначе ти йому не рідная дитина —
На сміх тебе тут посадив.
Захоче вітер буйний розходитись,
Як гайдамак у вражому селі,
Не знаєш ти, де з переляку дітись,
Кладеш поклони до землі;
А що ж, як часом на долину
Сердита буря набіжить?
Рвоне тебе з корінням, як пір'їну,
Аж курява угору полетить.
От я — не ти... я — Дуб, це інше діло:
Не тільки вітру не боюсь —
Я з бурею змагаться буду сміло:
Нехай як хоче дме — не поклонюсь”.
І гордий Дуб від сміху захитався.
На це Лозина так осмілилась сказати:
— „Поважний Дубе наш! Великий ти удався,
Нащо ж маленьких зневажать?
Не всім однакова судилась в світі доля:
Тому шуміть, тому поклони бить;
На все, на все є божа воля,
Усім під Богом треба жить...”
І добалакались... Надвечір лихо склалось:
Страшенна буря зразу заревла...
Дуб стрепенувсь, загув, аж листя розліталось,
Лозина бідненька на землю прилягла;

Грім гуркотів, огнями розсипався,
Неначе страшний суд настав...
Змагався довго Дуб, стогнав, не подавався,
А далі затріщав, зломився і — упав...

Пробігло лишенько, у степ загуркотіло,
І ясне сонечко долину освітило:
Лозиночка заплакана стоїть,
А Дуб поламаний лежить.

Хто величається і других зневажає,
Нехай про Дуба казочку читає,
На ум собі кладе:
Наука в ліс не заведе.

ПЕРЛИ Й СВИНІ

На дворі, якось опівдні,
Заможний чоловік насипав на рядні
Чимало Перлів просушити,
Бо в скрині почали жовтіти.
— „Гляди!” — озвався через тин
Кум Северин, —
„Як доберуться Свині, потокамчать!”
Хазяїн засміявся, любив він шуткувать.
— „Ім не судилося цього добра вживать,
Так хоч нехай побачать”.
Не в добрий час промовив неборак,
Бо вийшло онде як:
Добрались Свині, все порозкидали,
З землею Перли помішали,
Поживи не знайшли,
Похрюкали й пішли.
А другі їм назустріч: — „Що, сестриці,
Поласували добре там?
Пожива буде й нам?”
— „Та де там”, — кажуть, — „все дурниці:
Насипано блискучих камінців;
Нам тільки клопоту хазяїн наробив,
Ми перерили все — хоч би тобі гнилиця...
Вертайтесь, бо нічим поживиться”.

Свята старовино! Про тебе я згадав:
Правдивії слова твої не вмерли,
І я промовлю їх, щоб світ не забував:
Коли ти маєш Перли,
То й розум май
І перед Свинями не розсипай.

М

МАЛЬОВАНИЙ СТОВП

Обридла днів суета людська,
Спустився він спочити в темноті,
І нічка тихая, мов чарівниця тая,
Прибралася у зорі золоті.
Широкий шлях замовк; ні пішки, ні на возі
Ніхто його не турбував;
Заснули верби на облозі,
І вітер задрімав.
Що ж то таке між вербами біліє?
То Стовп мальований стоїть,
Стоїть і журиться, і серце кам'яніє,
І сумно він у степ глядить.
Чи світ не той, чи доля віддуралась?
Все глухо там, нічого не чуно.
Десь над болотцем чайка обізвалася,
Як обзивалася колись давно...
Згадалася йому щаслива година,
Як був він деревом, шумів і зеленів,
Як усміхалася червона калина
І степ широкий серце веселив...
І причувається — десь пісня за горою
Лунає: „Ой, гук, мамо, гук!...”
І сльози капають холодною росою...
Кругом нього гуде безсонний жук.

На цей раз вибачайте, люди!
Це баєчка не вам;
Нехай вона на спомин буде
Мальованим Стовпам.

ОРАЧІ Й МУХА

У полі Орачі на ярину орали,
І Муха там була,
І хоч її непрохану ганяли,
Одначе крадькома і їла, і пила,
Бо звикла змалечку кохаться у чужому.
Надвечір Орачі верталися додому,
І Муха там на розі у вола.
Зустрівсь Комар на лузі край села
Та й каже, сміючись: — „Добровечір, сестричко!
А ти вже тут чого, моя перепеличко?
Кума чи родичка кому?“

А та йому:
— „Бов, бов! Раденький, що дурненький!
Хоч довгий ніс, та розум коротенький,
Бо комарі не сіють і не жнуть...
Ти роздивись: у полі ми орали,
Раненько почали, весь день не оддыхали,
Тепер додому час, з вечерею нас ждуть“.

Ми й між людьми чимало знаєм
Брехливих прихвостнів таких;
Вертається скрізь, щоб бачили і їх:
І ми, мов, тут — турбуємось і дбаєм!

Ведмедик

На муріжку, серед двора,
Гуляла дівтора:
Гостинчики переглядала,
Що матінка понадавала.
— „Нум, у Ведмедика гулять!” —
Сусідній Хлопчик став казати.
— „Нум, нум!” — всі почали кричати.
— „Ведмедиком лежати буду я”, —
Вигадує Хлоп’я, —
„Гарчатиму на вас, мов хочу похапати,
А ви кажіть мені: Ведмедика, цить, цить!
У рот гостинчики потрошечку кладіть”.
Послухали, усі докупи збились
І у Ведмедика гуляти заходились.
Лежить Ведмедик і гуде,
А дівтора у рот йому кладе.
Потрошку та по половинці
Поодавали всі гостинці.
— „Тепер ви кидайтесь Ведмедика побить”, —
Навчає хлопчик, — „віточки беріть!”
І діти віточки побрали,
Ведмедика ганяти стали.
Ведмедик хитрий скік та скік,
Туди-сюди і, сміючись, утік.
Ведмедика нема, гостинчики пропали,
І діти матері жаліться стали:
— „Ведмедик, мамо, обдурив,
Гостинчики поїв...”
А в оченятах слізочки блищали...
— „А нащо ж ви йому давали?” —
Сказала мати їм, —

„Так вам і слід, дурним:
Ото з дурлигого не знайтеся
І у Ведмедика не грайтеся!”

Так іноді і ми, як дівора,
Дурієм, ніде правди діти:
Ведмедикам надаємо добра,
А самі плачемо, як діти.

НА ТОКУ

Раз Півень, риючись даремно у садку,
Побачив вірох жита на току
І зараз кинувся туди хазяйнувати,
Ще й Курочку покликав помагати.
Принявся Півень жито розгрібати
І буйні зерна вибирати.
Недовго довелось кліювати,
Бо вийшов Господар із хати,
Гостей непроханих пугнув,
А Півень, мов наперекір, гукнув:
— „Курлю! Який це чорт там ходить?” —
Неначе доглядає, а не шкодить.
— „Ще й розкудачився!... А киш відсіть!” —
Гукає Господар і зозла кинув бриль.
Злетів на лісу Півень, со́рому не знає,
А Курочка пішла тихесенько сама.
— „Ох, то-то, то-то, то-то”, — промовляє,
Свого нема...”

Навчає баєчка великого й малого,
Бо заповідано давно,
Що краще зернятко своє одно,
Ніж цілі вірохи чужого.
І не на свій, як кажуть, қоровай
Очей не поривай.

ВАРЕНИКИ

Веселий господар Дем'ян
Любив гостей на бесіду скликати.
Він був багатший від усіх селян,
Всього доволі мав, було чим шанувати.
Вподобався йому найбільше Клим,
Земляк хороший, що й казати,
На все умів розумну раду дати,
Усі дружили з ним.
Прийшов він раз обідать до Дем'яна,
А у Дем'яна страва добрая була:
І маслечко, і сало, і сметана, —
Гаразд, як кажуть, піч варила і пекла.
Поставили на стіл вареників макітру
І пляшку, свашку всіх мир'ян.
— „Анум, мірошнику, молоть без вітру”, —
Сказав, шуткуючи, Дем'ян, —
„Попереду підмажемо колеса,
Щоб млин не торохтів
І шестерня довготелеса
Не дряпала боків”.
Всесвітня свашка поклонилась,
І чарочка перцівочки вродилась.
— „Ну, по дії мові”, — каже Клим, —
„Дай Боже здраствувать усім!”
І прийнялись мірошники молоти:
Дем'ян кладе, а Клим товче:
Від дружньої роботи
Аж маслечко по бороді тече.
— „Ох, важко!” — Клим сказав, — „перемололи дуже
Не лізе більше, кіш малий...”
— „Ану”, — озвався Дем'ян, — „потіш мене, мій друже!
мій друже!”
Ось, глянь — вареничок бокастенський який...”

— „Хіба один...” — промовив Клим ліниво,
Посилкувався і змолв.

— „От, бач, один проліз щасливо —
Ну ще!” — Дем’ян благає знов.

— „Ой, схаменися, друже милий!” —
Аж стогне Клим, — „немає сили,
Я намоловся досхочу...
Не силуй, братіку, бо утечу!”
— „Нехай наш ворог утікає!” —
Дем’ян товче своє, —

„Он на весіллі тісно як буває,
А прийде старшина — і місце є...
Щоб вовка ми у лісі не боялись —
Голубчику, ковтни ти старшину...”
Мірошники зареготались.

— „Для тебе”, — каже Клим, — „ковтну”.
І ще ум’яв один вареник.

— „Ну, це вже”, — каже, — „побіденик”.
Всі заставки запер,
Хоч хто не влізе вже тепер”.

— „А, може, хоч з вершечку ляже?” —
Дем’ян йому лукаво каже,
Вареничка узяв
І на тарілочку поклав.

— „Послухай”, — каже Клим, — „ти справді вже глузуєш!
Схотів, щоб я п’ятами накивав?...”

— „Тривай!” — гуде Дем’ян, — „недобре шеретуєш!” —
І хапнув Кліма за рукав...
Схопився Клим і дременував із хати
І у Дем’яна годі гостювати.
І переказував Дем’ян, і сам просив,
А Клим і слухать не хотів.

Це байка вам, писаки,
Письменства рідного невдатні раки!
Не пхайте через лад тулеників своїх,
Коли не хочуть їх,
Коли, мовляв, дороги їм не гладять,
Бо часом і вони завадять
І одіб’ють мирян,
Як ті Вареники, що пхав Дем’ян.

ОВК І КУНДЕЛЬ

- Бурмило-Кундель вирвався на луг —
На волі трохи погуляти,
Бо остогид йому ланцюг,
Обридло в курені лежати.
Піткнувся у чагарник... Коли глядить —
Назустріч Вовк біжить.
- Бурмило витріщивсь і став брехати...
— „Стій!” — крикнув Вовк, — „чого свариться нам!
Ось не дурій, дай pokій ти зубам!
Я хочу щось тобі сказати”.
- Замовк Бурмило, бо злякався,
А той до нього знов озвався:
— „Чи винен Вовк, що сіна не вживає,
Трави не їсть, м'ясяча бажає?
А де ж того м'ясяча узять?
Не довелось Вовкам хазяйнувати,
Так поневолі треба красти,
Щоб не пропасти;
- Буває — ніч і дві і там, і там нюхнем, —
І вернемось, як кажуть, порожнем.
Погане, я чував, життя собаче,
Не добре ж і Вовкам...
Ти знаєш, що надумав я, земляче?
Побратаймось на задрість ворогам!
Не хочу знатись з вовчою бідною,
Піду і я з тобою,
І будем жити ми
Братами між людьми”.
- „Ну, що ж”, — на це сказав Бурмило, —
„Хоч і диковина, а добре діло:
Ми будем жити в курені,
Спокійно і тобі і веселіш мені;

Тебе там будуть годувати,
Бо знатимуть, що Вовк не хижий, свій...
Ходім мерщій,
Щоб часу не теряти".
Побачив Вовк на шиї ретязок:
— „Це що”, — пита, — „у тебе за значок?”
Бурмило став хвостом виляти:
„Це”, — каже, — „щоб... ланцюг чіпляти...”
— „Ланцюг?!” — Вовк здивувався, — „на при-
в’язі живеш,
Туди й мене ухнеш!
Це, братіку, погане діло;
Ще не було Вовків дурних!”
Похнюпився Бурмило,
Стоїть ні в цих, ні в тих;
— „Така вже”, — каже, — „доля наша!

Аби, мовляли, борщ та каша —
Поїв,
І гавкай на Вовків”.
Вовк на Бурмила подивився
І вимовив: — „Бодай би не діждать
Тим ланцюгом бряжчать...
Прощай!” — і в чагарник поплівся.

Дарма, що Вовк, а добре розсудив,
Неначе хто навчив,
Що іноді з’їси і не доволі,
Зате живеш на волі.

МІРОШНИК

Мірошник мав хороший млин.
В хазяйстві не абищо він:
Про це гаразд усякий знає,
Хто хлібець має.
Млин у Мірошника був водяний.
Мірошник той Хомою звався,
І був він чоловік такий,
Що не гаразд за діло брався;
А інший раз
Буває дорогий і час.
Вода раз греблю просмоктала...
Ну, що ж! Узять би й загатить,
Так ні! Мірошник спить та спить,
Вода ж біжить... ще більш прорвала;
Хомі й за вухом не свербить.
Хто йде, мерщій у млин загляне:
— „Ой, Хомо, Хомо, схаменись!
Он скоро вже й води не стане;
Піди лиш, брате, подивись!”
А він їх слуха щось не дуже:
— „Нехай лиш! Річка — не калюжа;
Води ще стане на весь вік!”
З Хоми сміються добрі люди:
— „Тоді побачимо, як буде, —
Дурний ти, Хомо, чоловік!”
І справді сталось, як казали:
Вода зійшла — колеса стали.
Злякавсь Мірошник та й біжить
Притьмом до прірви, щоб гатить.
Курей тимчасом із десяток
Прийшло напитися води.

Уздрів Мірошник цих пань-маток:
— „Бач, капосні!” — кричить, — „куди...
У мене й так води немає,
Ще й ви сюди?!”
І зозла палицю хапає...
Шпурнув — та й всіх курей побив.
А млин стоїть, хоч прірву й загатив;
І що робити — не втямає...
Ні з чим zostався мій Хома:
Води нема й курей чорт-ма.

На світі є такі пани:
Без діла сотні всюди сують,
А за недогарок вони
Людей і лають, і мордують
(Вони це так, бач, хазяйнують!)...
Та й диво, що у них
Хазяйство піде все на сміх!

ЖАВНИЙ ХЛОПЧИК

Був собі Хлопчик дуже жавний,
Моторний і цікавий:
До всього придивлявся
І пильно прислухавсь;
Що між собою скажуть люди —
Почує, довго не забуде.

Наслухавсь він, що дуже довгий світ,
Куди не глянь — все світ, ні тина, ні воріт.

От, як діждали літа,

Придумав він побачить того світа
І на комору зліз; як глянув — аж зрадів.
— „От”, — думає, — „якби я полетів
Далеко, аж у степ... І! Добре б нагулявся,
До вечора б додому не вертався;
Літав би я туди щодня...”

Де не взялась Свиня

І стала чухать об драбину

Багном обляпаную спину,

Та так же тре, аж снасть тріщить.

А Хлопчик на Свиню — „чу-чу, чу-чу” — кричить...

Посунулась драбина і упала;

Свиня захрюкала і — драла,

А Хлопчик на ввесь двір заголосив,

Як крейда побілів,

Забув і довгий світ, забув і степ широкий;

Страшний йому зробився дах високий...

Хотів уже скакати —

Була б тобі нахаба!

На щастя вийшла з хати Баба

І кинулася рятувати.

— „І як ти тут”, — питає, — „опинився?”

За Бабу Хлопчик ухопився,

— „Я”, — каже, — „зліз, — драбина тут була, —
А чортова Свиня прийшла
І чухаться тут заходилась,
Драбина хить — і повалилась,
Зоставсь я угорі... перелякавсь...”

— „Ох, мій голубчику маленький!
Ще добре, що zostавсь!
От, якби впав, і був би неживенький,
І горенько б тоді було...
Чого ж тебе туди знесло?”

— „Бабусю!” — каже він, — „хотів я подивиться,
Чи дуже довгий світ”.

— „Гай, гай! Дивився б із воріт,
А лізти високо малому не годиться.
Ти, може, й світ хотів би облітати?
Тепер минулося, а вдруге не минеться;
Бач, в грудях серденько, неначе пташка, б'ється;
І рученьки, і ніженьки тремтять”.

Скажу я вам, не тільки що дитині,
Як мудрий дід мовляв мені колись,
Що вік живи, учися, стережись
І пам'ятай, що є на світі Свині.

Т ТРОЯНДА

Цвіла Троянда у садочку,
А недалечко, у куточку,
Між бур'яном бренив Будяк.
І каже він Троянді так:
— „Нащо це ти колючок начіпляла?”
— „А ти нащо?” — вона його спитала.
— „Я?” — обізвався Будяк, —
„Я, серденько, не проста штука,
Я — степовий козак!
Мені колючка, як шабляка,
Щоб ворогів страшить,
Щоб всім було спокійно жить.
Вам більш нема ніякої роботи —
Цвісти, пахтіть, а не колоти”.
— „Не все ж колоть і Будякам”, —
Троянда каже, — „треба й нам,
Щоб кручені Паничі боялись
І до Троянди не чіплялись.
Сунеться який біс —
Йому колючка в ніс,
Щоб не забувся,
Як слід Троянду шанувать,
А не знічев'я обвивать”.
— „Хіба!” — сказав Будяк і усміхнувся.

Скомпонував я цей примір,
Для наших любих дочок;
Нехай вони його змотають у клубочок,
Як кажуть панночки, на-сувенір.

Я СЛА

Був на селі козак Кирило Яловець,
Щасливий, дякуючи долі:
Хазяйство добре мав і повний гаманець —
Всього було доволі;
І ще одно він щастя мав —
Розумну жінку Бог послав;
Без неї чоловік — неначе блин без масла,
Як примовляє кум Гордій.
От заходився раз Кирило мій
Плести у хаті ясла.
На що, на що — на це дотепний був.
Ще і лози червоної добув,
Щоб виплітати уперемежку
І на краях зробити мережку.
Радіє він — плете,
Не думає про те,
Що ясла будуть на півхати —
Такі, що й в двері не пропхати.
Він може б так і не робив,
Та хтось із-за угла мішком його прибив.
— „От ясла втяв! Таких ніхто не має!
— Чи так?“ — у жінки він питає.
А Мотря каже: — „Так то, так,
Та тільки з хати як?“
Кирило засміявся: — „Ми знайдемо дорогу!
Покличем кума на підмогу.
А жінка знов йому: — „Горох!
Як по стіні горох...
Ти ж роздивися — ясла на півхати.
Куди ж їх винести? Стіну рубати?“
І справді — кинулись нести —
Бодай було б і не плести:

Ніяк не вилізуть із хати!
Прийшлося ясла розібрати,
У клуню однести
І наново плести.

Роби розумно, кажуть люди,
Не так, як робить Яловець,
Міркуй про те, що з того буде,
Який кінець.

ОГОНЬ І ГАЙ

(Передсмертна байка)

Під Гаєм хтось Огонь покинув,
Чи подорожній там, чи косарі були,
Чи, може, вівчарі картопельку пекли.
Вітрець моторненький прилинув
І потихеньку роздував.
Розжіврився Огонь, аж іскри кидать став...
— „Ой, Гаю, Гаю зелененький!” —
Промовив він, пускаючи димок, —
„Чи бачиш ти, який я вдавсь тепленький?
В холодний час нагрів би весь Гайок...
Мене покинули, мою забули службу;
Коли б Вітрець не був, то може б, я погас.
Скажу тобі під цей веселий час:
Чому б з тобою нам не поєднати дружбу?
Всю нічку я тобі б світив
І видненько б було, хто б не ходив:
Чи звір який у гущині сховався,
Чи злодій уночі з сокирою підкрався, —
І знали б нас, як двох братів,
І я б горів, і ти б шумів,
Не турбувало б нас ніяке лихо враже.
Чи правду я кажу — нехай Вітрець нам скаже!”
— „А вже ж що так!” — підтакнув їм Вітрець,
Усюди вдатний молодець.
Недовго думав Гай, на брехні спокусився,
Не знаючи того, який Огонь дружок.
Вітрець їм зараз прислужився:
Мерщій поніс Огонь в Гайок
І на суху поклав полянку.
Світив Огонь всю нічку аж до ранку.

Попереду він за сушню узявсь
І потихеньку став тріщати,
А як Вітрець, підлиза, розгулявсь,
Тоді вже всюди став палати
І братика свого не пожалів:
І обпалив його, і обсмалив.
Пропав Гайок, аж жаль було глядіти, —
Мов чорная мара стоїть;
Вже більш йому не зеленіти
І краю рідного не веселить.

Молодіж любая, надіє наша, квіти!
Пригадуйте частіш ви баєчку мою;
Цурайтеся брехні і бійтеся дружити
З таким приятелем, як той Огонь в гаю.

К І Н Е Ц Ь

П Р И М І Т К И

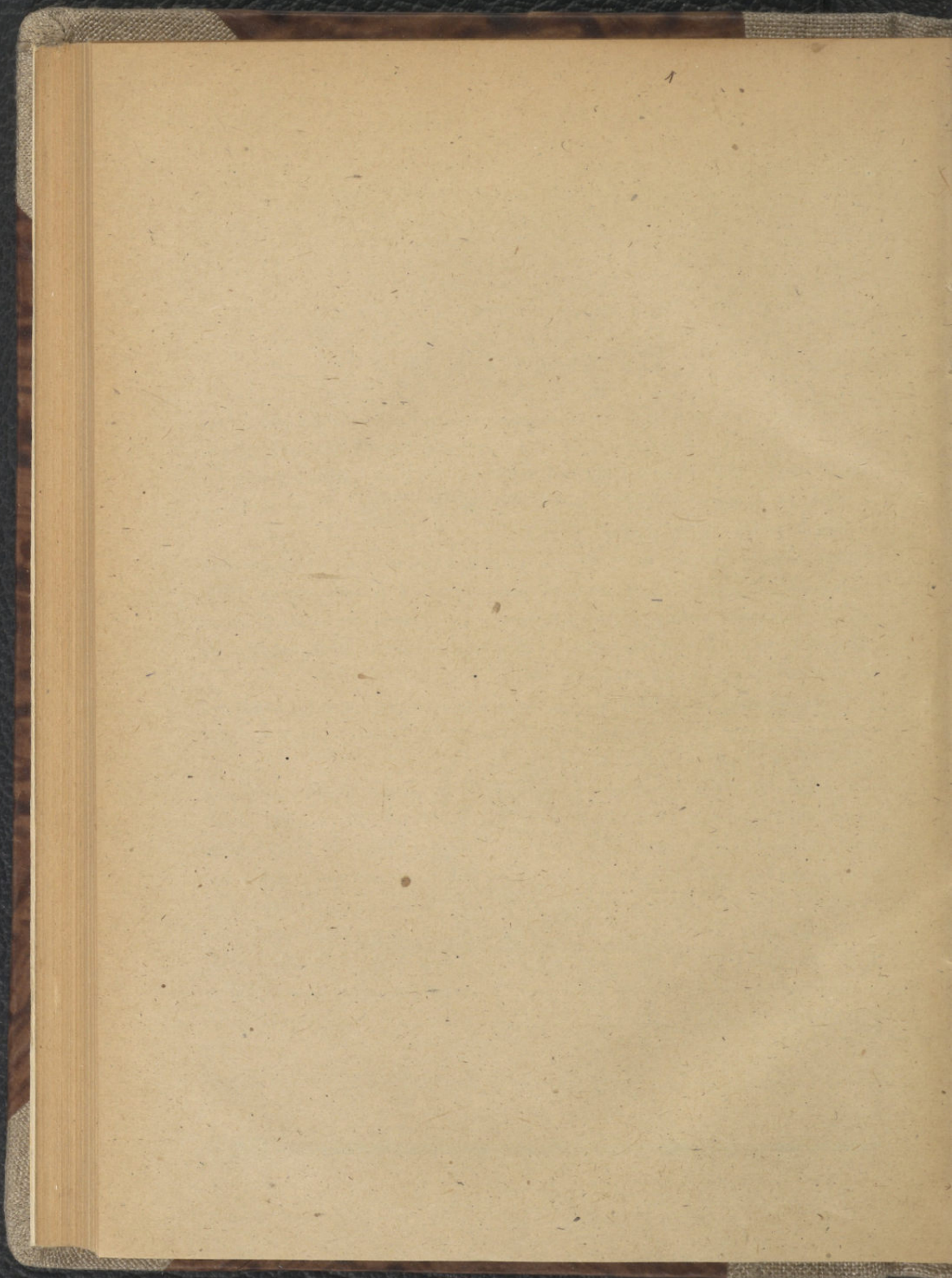
Наше видання байок Глібова спирається на: 1) Леонід Глібов: „Твори”, том перший. За редакцією Ів. Капустянського та М. Плевака. Держ. Вид. України 1927 (Харків). 2) Леонід Глібов: „Твори”, ювілейне виправлене та поповнене видання. 1827—1927. Редакція, вступна стаття та уваги Бориса Шевелева. В-во „Сяйво” (Київ).

У нашому виданні ми головню з технічних причин (обумовлених прифронтвою дійсністю — друк книжки завершується в Кракові осінню 1944, хоч підготовлений 1943 р. у Львові) отож з цих причин ми не додержуемо прийнятої хронологічної черговости байок, що одначе в популярному, не науковому виданні не має значення.

Не вносять теж сутньої різниці деякі зміни тексту, диктовані умовами теперішнього часу (нпр. в байці „Охрімова свита” в 7 рядку знизу, в байці „Цікавий” в 15 рядку знизу і т. д.).

Що ж до мовно-правописних моментів, то ми всюди вводимо (місцями навіть коштом наголосу) форми *нього* замість *його* (як нпр. в байці „Вовк і Кіт” рядок 8. знизу замість „Теля я в його звів” — „Теля я в нього звів”), щоб не вводити західноукраїнських, зокрема молодших читачів у зайву неясність, а то й плутанину, як це нам і доводилося декілька разів завважити.

Далі замість займенника *сей*, *сього* даємо більш літературний сьогодні *цей*, *цього* (як це зрештою і є в виданні за редакцією Б. Шевелева), залишаючи одначе *од* замість устійненого сьогодні *від*. Інші зміни дрібніші і їх відмічати зайво.

З М І С Т

	Стор.
Вступне слово	5
1. Вовк і вівчарі	7
2. Вовк і Кіт	8
3. Лисиця і Ховрах	10
4. Вовк і Лисиця	12
5. Лисиця й Осел	14
6. Лебідь, Щука і Рак	15
7. Чиж та Голуб	17
8. Жаба й Віл	18
9. Мужик та Лисиця	19
10. Прохожі та Собаки	20
11. Миша і Пацюк	21
12. Хлопчик і Гадюка	22
13. Дві Бочки	23
14. Вовк та Мишеня	25
15. Зозуля й Півень	27
16. Лев та Миша	29
17. Співаки	31
18. Лев та Вовк	32
19. Троєженець	33
20. Хазяїн та Шкапа	35
21. Охрімова Свита	36
22. Вовк та Ягня	38
23. Два Кума	41
24. Камінь та Червяк	43
25. Синиця	44
26. Шпак	46
27. Свиня	48

	Стор.
28. Вівчар	50
29. Лящі	51
30. Щука	52
31. Билина	54
32. Цікавий	55
33. Купець та Миші	57
34. Торбина	58
35. Горлиця й Горобець	60
36. Мишача Рада	62
37. Пан на всю губу	64
38. Собака й Кінь	66
39. Ведмідь-пасічник	68
40. Горшки	70
41. Вовк та Зозуля	71
42. Гадюка та Ягня	74
43. Громада	75
44. Квіти	77
45. Муха й Бджола	79
46. Бджола і Мухи	81
47. Вівці та Собаки	83
48. Осел і Хазяїн	84
49. Хмара	86
50. Деревце	88
51. Мандрівка	90
52. Диковина	94
53. Коник-стрибунець	97
54. Дідок у лісі	99
55. Півень і Перлинка	101
56. Гава і Лисиця	102
57. Кіт і Баба	105
58. Гуси	107
59. Музики	109
60. Пеня	113
61. Лев-дідуган	115
62. Осел і Соловей	117
63. Щука й Кіт	119
64. Білочка	122

	Стор.
65. Лев на облаті	123
66. Шелестуни	125
67. Танці	127
68. Цуцик	131
69. Хазяйка й Челядки	133
70. Старець	135
71. Ягня	137
72. Жаби	138
73. Вередлива Дівчина	141
74. Лисиця-жалібниця	143
75. Паляниця й Книш	145
76. Снігур та Синичка	146
77. Будяк і Васильки	148
78. Дідок і Вітряки	150
79. Кундель	152
80. Ластівка і Шуліка	154
81. Перекотиполе	155
82. Лев і Комар	158
83. Сила	161
84. Зозуля й Горлиця	163
85. Цяцькований Осел	165
86. Лисиця й виноград	167
87. Фіялка й Бурян	169
88. Тінь і Хлопчик	170
89. Соломяний Дід	172
90. Чабан і Комар	173
91. Скоробагатько	174
92. Хмелина й Лопух	176
93. Жук і Бджола	178
94. Трандафіль і Свиня	180
95. Дуб і Лозина	181
96. Перли й Свині	183
97. Мальований Стоп	184
98. Орачі й Муха	185
99. Ведмедик	186
100. На току	188
101. Вареники	189

	Стор.
102. Вовк і Кундсаль	191
103. Мірошник	194
104. Жвавий Хлопчик	196
105. Троянда	198
106. Ясла	199
107. Огонь і Гай	201
Примітки	203
Зміст	205

